

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociologie

Bakalářská práce

Lucie Vaněčková

Ekonomika domácností
Economy of Households

Praha 2013

Vedoucí práce: Doc. Ing. Josef Vlček, CSc.

Poděkování:

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu své bakalářské práce
Doc. Ing. Josefovi Vlčkovi, CSc. za cenné rady a čas, který mi věnoval.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne: 24/ května 2013

.....
Lucie Vaněčková

Klíčová slova (česky)

domácnost, příjmy, výdaje, rozpočet, statistika rodinných účtů

Klíčová slova (anglicky):

household, incomes, expenses, budget, Household Budget Survey

Abstrakt (česky)

Bakalářská práce se zaměřuje na analýzu příjmů a výdajů zaměstnaneckých domácností v letech 2001-2011. Po vymezení pojmu „domácnost“ se zabývá jejími příjmy, které rozděluje z hlediska původu a pojednává o nerovnosti v příjmech. Výdaje domácností se dělí na vydání a úspory. Je sledováno spotřební vydání z hlediska struktury. Rozpočet domácností je vymezen dle typologie a jsou zde popsány úvěry. Analytická část práce představuje data, s nimiž bylo pracováno. Příjmy domácností jsou popsány z hlediska vývoje ve sledovaném období a z hlediska struktury, kde jsou přiblíženy mzdy zaměstnanců. Příjmová nerovnost je sledována pomocí dvou koeficientů. Struktura vydání domácností je porovnána z časového hlediska se zdůrazněním nejdůležitějších změn. Rozpočet domácností porovnává příjmy a vydání v různých hodnotách a v rámci domácností s nejnižšími a nejvyššími příjmy ze sledovaného vzorku.

Abstract (in English):

The Bachelor thesis focused on analysis of incomes and expenses of employee's households in the period 2001-2011. After definition of households it deals with their incomes, which divides in terms of origin and discusses the inequality. Expenses of households are allocated to expenditures and savings. There are observed consumption's expenditures in terms of structure. The budget of households is defined according to typology and there are described credits. The data, which were being dealt with, are presented in analytical part. Incomes are described in terms of development in the period and in terms of structures: where the wages of employees are zoomed. Income inequality is monitored by two factors. The structure of households is compared in the terms of time highlighting the most important changes. Household's budget compares income and expenditure in different levels and within households with the lowest and highest income of the sample.

SEZNAM ZKRATEK

CPI:	Index spotřebitelských cen (Consumer Price Index)
CZ-COICOP:	Česká Klasifikace individuální spotřeby podle účelu (Czech Classification of Individual Consumption by Purpose)
ČDD:	Čistý disponibilní důchod
ČSÚ:	Český statistický úřad
ČP:	Čistý příjem
ČR:	Česká republika
ČV:	Čisté vydání
DPH:	Daň z přidané hodnoty
EU-SILC:	Statistika příjmů a životních podmínek podle standartu Evropské unie (European Union - Statistics on Income and Living Conditions)
HDD:	Hrubý disponibilní důchod
HDP:	Hrubý domácí produkt
HP:	Hrubý příjem
HV:	Hrubé vydání
Mil. :	Milión
NP:	Nominální příjem
OP:	Ostatní příjmy
PP:	Příjmy z podnikání
PZČ:	Příjmy ze závislé činnosti
RHI:	Robin Hood Index
RP:	Reálný příjem
SIMAR:	Sdružení agentur pro výzkum trhu a veřejného mínění
SP:	Sociální příjem
STEM:	Středisko empirických výzkumů

Obsah

1. ÚVOD.....	8
2. TEORETICKÁ ČÁST	10
2.1 Příjmy domácností	11
2.1.1 Příjmy ze závislé činnosti	12
2.1.2 Příjmy z podnikání	13
2.1.3 Sociální příjmy	14
2.1.4. Příjmová nerovnost	16
2.2. Výdaje domácností.....	18
2.2.1 Vydání na konečnou spotřebu	19
2.2.2 Úspory	20
2.3 Rozpočet.....	22
2.3.1 Spotřebitelský a hypotéční úvěr	23
3. ANALYTICKÁ ČÁST.....	24
3.1. Disponibilní důchod domácností	25
3.1.1 Struktura čistého disponibilního důchodu	26
3.2 Analýza příjmů	27
3.2.1 Struktura nominálních příjmů domácností.....	28
3.2.2 Nominální příjmy ze závislé činnosti.....	29
3.2.3 Indexy nominálních a reálných příjmů domácností	31
3.2.4 Příjmová nerovnost	33
3.3 Analýza peněžního vydání	36
3.3.1 Struktura spotřebního vydání	37
3.3.2 Vývoj indexů spotřebitelských cen	40
3.3.3 Vybavenost domácností.....	43
3.4 Rozpočet domácností	44
3.4.1 Celkové příjmy a vydání domácností.....	45
3.4.2 Příjmy a výdaje domácností dle kvintilů.....	46
4. ZÁVĚR	48
SEZNAM TABULEK.....	52
SEZNAM GRAFŮ	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	54
SEZNAM PŘÍLOH.....	59

1. ÚVOD

Téměř každý občan České republiky je členem nějaké domácnosti. Většina obyvatel se tak podílí na jejím hospodaření jako spotřebitelé a část z nich také jako nositelé příjmu. Sektor domácností tvoří stabilně přibližně dvě třetiny národního disponibilního důchodu České republiky a v konceptu národního hospodářství je tedy nezanedbatelný.

Práce na téma „Ekonomika domácností“ se zaměřuje na hospodaření skupiny zaměstnaneckých domácností v České republice. Dle výsledků publikace Sčítání lidu, domů a bytů bylo v České republice k 26. 3. 2011 celkem 3,57 milionů zaměstnanců ze 4,58 milionů ekonomicky aktivních obyvatel.¹ V rámci užitých dat zastupují domácnosti zaměstnanců dokonce polovinu reprezentativního vzorku všech domácností.

Téma je zkoumáno z pohledu dvou vědních disciplín, a to sociologie a ekonomie. Sociologie zkoumá chování a jednání jednotlivců a skupin, zatímco ekonomie specifikuje tato jednání a chování v rámci hospodaření. Ekonomie i sociologie užívají statistické metody, což je jeden z důvodů, proč je v práci tato metoda použita. Dalším důvodem užití statistiky je dostupnost použitých dat, která jsou získána ze šetření Českého statistického úřadu. Analyzovaná data byla sbírána na základě reprezentativního kvótního výběru, přesto výsledky práce nelze bezvýhradně indukovat na všechny zaměstnanecké domácnosti v České republice.

Cílem práce je zhodnotit hospodaření zaměstnaneckých domácností v České republice v období od roku 2001 do roku 2011. Na začátku práce byla stanovena hypotéza, že se životní úroveň zaměstnaneckých domácností zvyšuje. Druhá hypotéza tvrdí, že příjmová nerovnost zaměstnaneckých domácností se snižuje. Před zhodnocením tohoto tvrzení byly definovány pojmy domácnost, příjmy, výdaje a rozpočet domácností. Jejich použití je vymezeno v teoretické části práce.

Příjmy domácností se zpravidla mění v čase stejně jako jejich vydání, která se od příjmů odvíjejí. Vlastní analýza práce pracuje nejen z daty reprezentující domácnosti, ale pro detailnější analýzu příjmů je použito také šetření příjmů zaměstnanců. Příjmy se liší dle výše v rámci skupiny zaměstnanců, a proto také mezi skupinami domácností. Na základě tohoto faktu je v práci vyhodnocena příjmová nerovnost, jež se objevuje takřka od počátku se vznikem peněz a je předmětem zkoumání řady teoretiků.

¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Základní výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Zaměstnaní podle postavení v zaměstnání a podle velikostních skupin obcí a krajů. [online] Praha: Český statistický úřad, 2012, Aktualizace 31.12.2012, [cit. 2013-05-15]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/t/D70024DB9E/\\$File/ZVCR009.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012ediciplan.nsf/t/D70024DB9E/$File/ZVCR009.pdf)>

Většinu vydání domácností tvoří vydání spotřební, která jsou ve vybraném období sledována z hlediska struktury. Nejvíce spotřebních vydání domácností plyne na potraviny a na bydlení. Potraviny a bydlení jsou prakticky existenčně nutné, jelikož uspokojují základní lidské potřeby. Od výše výdajů na tyto dvě položky se odvíjejí všechna ostatní vydání, a proto jim bude věnována bližší pozornost.

Při porovnání příjmů a výdajů bude zhodnoceno tvrzení, zda české zaměstnanecké domácnosti zvyšují svá hrubá vydání vyšší měrou, než se zvyšuje jejich reálný příjem.

2. TEORETICKÁ ČÁST

Domácnost jako pojem lze uchopit z perspektiv několika vědních disciplín. Z pohledu sociologie je domácnost „fyzicky vymezený, institucionalizovaný, obydlený a uspořádaný prostor a zároveň skupina lidí, která jej obývá, společně v něm hospodaří a provádí řadu společných činností vázaných na tento prostor.“² Z hlediska počtu a struktury se dělí domácnosti na tři vzájemně nevylučující se poddruhy, které jsou ve většině případů dokonce totožné. Tradičně se zkoumají bytové domácnosti. Ty se vyznačují souborem osob trvale bydlících v jednom bytě. Dle bytových domácností se zjišťuje úroveň bydlení a vybavení. Později byla ustálena tzv. hospodařící domácnost, která je definovaná jako „soubor osob, které bydlí trvale v jednom bytě a společně hradí náklady na bydlení, vybavenost, stravu aj., je zjišťována deklaratorně; sleduje se podle ní životní úroveň.“³ Posledním typem je censová domácnost, která se vyznačuje malou kolektivitou osob hospodařících ve stejném bytě a vzájemně spojenou příbuzenskými vztahy. Censově domácnosti se dále člení na „úplné rodinné, neúplné rodinné, vícečlenné nerodinné a domácnosti jednotlivců.“⁴ Z tohoto členění jsou pro tuto práci klíčové censové rodinné domácnosti, jejíž členové jsou obvykle manželé, děti, popř. jeden rodič s dítětem či dětmi a další jednotlivé osoby bydlící ve stejném bytě a zapojené do hospodaření domácnosti vyjma podnájemníků.

Definice domácnosti ze statistického hlediska se v mnohém shoduje se sociologickým výkladem. Společnými charakteristikami domácnosti z pohledu obou vědních disciplín jsou zejména údaje o velikosti skupiny, společném bydlení a hospodaření. Dále panuje shoda v možnosti propojení členů domácností příbuzenskými svazky či jinými vztahy vzájemné náklonnosti a také statistika připouští možnost, že domácnost obývá jedna osoba. Zajímavým dodatkem, kterým obohacuje pojem domácnosti statistika, je případ, kdy nějaký člen domácnosti dočasně opustí. V tom případě „zůstává jejím členem, i když zatím bydlí jinde, ať už v téže, nebo jiné obci, ve stejné zemi, nebo dokonce v zahraničí.“⁵

Ekonomická teorie definuje domácnosti jako ekonomické jednotky, které společně

² MUSILOVÁ, Hana. PETRUSEK, Miloslav. VODÁKOVÁ, Alena. a kol. *Velký sociologický slovník*, Praha: Karolinum, 1996, (1.svazek), ISBN 80-7184-164-1, s. 218

³ *Velký sociologický slovník*, ref. 2, s. 218

⁴ *Velký sociologický slovník*, ref. 2, s. 218

⁵ GIOVANNINI, Enrico. *Ekonomická statistika srozumitelně z pohledu OECD*, Praha: Wolters Kluwer, 2010, 206 s., ISBN 978-80-7357-536-., s. 25

vlastní majetek, užívají příjmy a přijímají ekonomická rozhodnutí.⁶ Domácnosti vystupují na trhu výrobních faktorů (práce, půdy, kapitálu) jako vlastníci. Výrobní faktory prodávají firmám a za to dostávají příjmy, nebo-li důchody. Za tyto příjmy nakupují vzácné statky na svou spotřebu a stávají se spotřebitelem, což znamená, že vystupují také jako kupující na trhu výrobků a služeb.⁷

Některé důchody vynakládají domácnosti na úspory, které jsou umístovány na finančních trzích. Domácnosti musí z příjmů odvést státu daně, z nichž vláda uskuteční transferové platby na nákup zboží a služeb.⁸

Pojem domácnosti bude dále užíván v této práci ve smyslu hospodařící, bytové, cenové, rodinné domácnosti, která je fyzicky omezeným prostorem, jejíž členové však neztrácejí svůj statut, pokud ji opustí dočasně. Hospodařící domácnost operuje s příjmy, které získává od firem prodejem výrobního faktoru práce, nebo od státu sociálními transfery na základě solidarity. Tyto domácnosti za svůj příjem nakupují zboží a služby, za které platí firmám a část příjmů putuje zpět do státní kasy v podobě daní.

2.1 Příjmy domácností

Příjmy domácností jsou obecně vymezeny jako peněžní částky, které získávají jednotliví členové domácnosti v hotovosti nebo bezhotovostně. Nejčastějšími příjmy domácností jsou příjmy ze závislé činnosti, pak z podnikání a nakonec také ze sociálních transferů.⁹

Do příjmů domácností se také započítávají příjmy z vlastnictví, které zahrnují prodeje movitých a nemovitých věcí a dary od příbuzných, které však nebudou blíže specifikovány.

Příjmy domácností v rámci Národních účtů reprezentuje disponibilní důchod. Disponibilní důchod je příjem, který má jednotka volně k dispozici. Konkrétně se tento důchod skládá ze mzdy a platů, důchodů z podnikání a z vlastnictví, dále salda sociálních a ostatních důchodů.¹⁰

Běžně je uváděno rozdělení příjmů na hrubé a čisté, kde hrubé příjmy představují

⁶ VLČEK, Josef. a kol. *Ekonomie a ekonomika*, Praha: ASPI, 2005, Vydání 3, ISBN 80-7357-103-X, s. 107

⁷ MACÁKOVÁ, Libuše. (a kol.) *Mikroekonomie, základní kurs*, Slaný: Melandrium, 2007, Vydání 10, ISBN 978-80-86175-56-0, str. 29

⁸ *Ekonomie a ekonomika*, ref. 6, str. 18

⁹ *Slabikář finanční gramotnosti*, Praha: COFET, 2009, ISBN 80-254-4207-4, s. 336

¹⁰ HRONOVÁ, Stanislava. HINDLS, Richard. *Ekonomické chování v sektoru domácností v ČR- spotřeba a zadluženost*. Statistika. [online]. 2008, č.3 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <<http://panda.hyperlink.cz/cestapdf/pdf08c3/hronova.pdf>>, s. 191

celkový peněžní objem příjmů domácností. Čistý příjem je opravený hrubý příjem, který je zdaněn daňovou sazbou aktuální pro daný rok, kdy byl příjem získán. Daňové zatížení se ve sledovaném období mění, ale není zcela klíčové pro cíle práce, a proto bude při práci s daty zacházeno spíše s hodnotami hrubých příjmů.

Příjem je rozlišován jako nominální nebo reálná veličina. Nominální příjem je představován v běžných cenách a v případě této práce také výší pro daný rok. Nominální příjem obsahuje inflaci. „*Inflaci rozumíme všeobecný růst cenové hladiny v čase. K jejímu měření používá Český statistický úřad např. index spotřebitelských cen (CPI) a mírou inflace pak rozumíme procentní přírůstek tohoto indexu.*“¹¹ Nejčastěji jsou užívány čtyři míry inflace, které se liší z hlediska času. Míru inflace může vyjadřovat roční přírůstek CPI, nebo jeho přírůstek ke stejnému měsíci předchozího roku či k předchozímu měsíci sledovaného data. V rámci delšího sledovaného časového úseku se používá bazický index, který měří přírůstek CPI k základnímu období.¹²

Reálný příjem je vyjádřením kupní síly jednotky a je o inflaci očištěn. K porovnání vývoje příjmů v čase musí být užíván také reálný příjem, jelikož nominální obsahuje inflaci a není tedy zcela přesný.

2.1.1 Příjmy ze závislé činnosti

Příjmy ze závislé činnosti jsou z hlediska § 6 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů vymezeny jako všechny příjmy, které zaměstnavatel poskytuje zaměstnancům. Výjimku tvoří příjmy nezahrnuté do základů daně, či příjmy vyňaté z daňové povinnosti, nebo od ní osvobozené.¹³

Příjmy ze závislé činnosti jsou:¹⁴

- příjmy z pracovněprávního, služebního nebo členského poměru a obdobného poměru, v nichž je daňový poplatník povinen dbát příkazů plátce. Těmito příjmy jsou i příjmy žáků a studentů z praktického výcviku,
- příjmy za práci členů družstev, společníků a jednatelů společností s ručením

¹¹ MÁLEK, Petr., OŠKRDALOVÁ, Gabriela., VALOUCH, Petr. Osobní finance, Brno: Masarykova univerzita, 2010, 203 s., ISBN 978-80-210-5157-7, s. 27

¹² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Inflace, míra inflace*. [online] Praha: Český statistický úřad, 2013, Aktualizace: 16.4.2013, [cit. 2013-05-15]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace>

¹³ Příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků. Měsíc.cz. [online] ©1998-2013 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <<http://www.mesec.cz/dane/dan-z-prijmu/pruvodce/prijmy-ze-zavisle-cinnosti-a-funkcnich-pozitku/>>

¹⁴ Příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky. Zakony.kurzy.cz. [online] ©2000-2013 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <<http://zakony.kurzy.cz/586-1992-zakon-o-danich-z-prijmu/paragraf-6/>>

omezeným a komandistů komanditních společností, a to i v případě, že při výkonu práce nejsou povinni dbát příkazů plátce,

- odměny členů statutárních orgánů a dalších orgánů právnických osob,
- příjmy plynoucí ze závislé činnosti dle tří předešlých vymezení bez ohledu na to, zda příjmy plynou od plátce, u nějž poplatník vykonává závislou činnost, nebo od plátce, u kterého poplatník vykonává závislou činnost, nebo od plátce, u kterého poplatník závislou činnost nevykonává.

Pro příjem ze závislé činnosti bude dále užíváno označení mzda. Mzda je příjem ze závislé činnosti, jenž je cenou práce, kterou vykonávají zaměstnanci. „*Jde o výnos, který získá vlastník výrobního faktoru práce za poskytnutí jeho služeb.*“¹⁵

Mzda má silný motivační charakter, jelikož je strukturována dle kvalifikace či kvality práce. Zároveň je motivace obsažena ve snaze dosahovat vyšších příjmů. Bez získávání příjmů by domácnosti nemohly fungovat v plném rozsahu jako samostatné hospodařící jednotky na trhu výrobků a služeb. Výše mzdy je určována mzdovou politikou státu a na základě mzdových soustav firem.¹⁶

Celkový objem mzdy je tvořen formou základní a doplňkovou. Doplňková mzda zahrnuje prémie, odměny, provize, bonusy atp. Základní forma mzdy je odměnou za odpracovaný čas, nebo splněný úkol. Časová mzda se užívá na pracovištích, kde pracovník nemůže ovlivnit tempo, nebo je nutná odbornost či pečlivost. Úkolová mzda zvyšuje intenzitu práce, jelikož závisí na počtu splněných úkonů za určitý čas. Pokud nelze výkony měřit individuálně, používá se tzv. kolektivní úkolová mzda.¹⁷

2.1.2 Příjmy z podnikání

Příjmy z podnikání tvoří v rámci zaměstnaneckých domácností minimální podíl na příjmech a v konečném součtu představují přivýdělek domácností. Příjmy z podnikání a z jiné samostatně výdělečné činnosti jsou vymezeny dle § 7 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.¹⁸

Příjmy z podnikání představují příjmy plynoucí:

- ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství,

¹⁵ *Ekonomie a ekonomika*, ref. 6, s. 245

¹⁶ *Ekonomie a ekonomika*, ref. 6, s. 245

¹⁷ *Ekonomie a ekonomika*, ref. 6, s. 246

¹⁸ Příjmy a výdaje z podnikání a jiné SVČ. Měsíc.cz. [online] ©1998-2013 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <<http://www.mesec.cz/dane/dan-z-prijmu/pruvodce/prijmy-a-vydaje-z-podnikani-a-jine-svc/>>

- ze živnosti,
- z jiného podnikání dle zvláštních předpisů,
- z podílů společníků veřejné obchodní společnosti a komplementářů komanditní společnosti na zisku.

Příjmy z jiné samostatně výdělečné činnosti jsou příjmy:

- z užití nebo poskytnutí práv z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, autorských práv (včetně práv příbuzných právu autorskému), včetně příjmů z vydávání, rozmnožování a rozšiřování literárních a jiných děl vlastním nákladem,
- z výkonu nezávislého povolání, které není živností ani podnikáním,
- znalce, tlumočníka, zprostředkovatele kolektivních sporů nebo kolektivních a hromadných smluv, rozhodce za činnost dle zvláštních předpisů,
- z činnosti insolvenčního správce, včetně příjmů z činnosti předběžného insolvenčního správce, zástupce insolvenčního správce, odděleného insolvenčního správce a zvláštního insolvenčního správce, které nejsou živností ani podnikáním dle zvláštního právního předpisu.

2.1.3 Sociální příjmy

Sociální příjem pochází z přerozdělovací činnosti státu a je významnou součástí příjmů zaměstnaneckých domácností. Státní aparát vyměřuje sociální dávky takovým způsobem, aby pokryly zásadní výdaje, ale zároveň byly motivací ke hledání zaměstnání. Rozhodování jednotlivce, zda bude pracovat či pobírat sociální dávky, záleží na výši příjmu. V současnosti se využívá koncept mezních efektivních daňových sazeb, který počítá s různými typy domácností. Pokud hodnota mezních efektivních daňových sazeb přesahuje 100 %, hovoří se o tzv. pasti chudoby, jelikož zaměstnancům nezvýší čistý příjem ani větší pracovní nasazení, ani nástup na lépe placenou pozici. Vyhovující hodnoty se pohybují v rozsahu 30 až 50 %.

„Identifikovat riziko pasti chudoby umožňuje výpočet mezní efektivní daňové sazby pro zaměstnané osoby (marginal effective tax rate for employed persons – METR (EP)), která udává, o kolik se zvýší zaplacené daně a sníží sociální dávky, pokud se hrubý pracovní příjem zvýší o jednotku. Daný ukazatel je definován jako jedna minus poměr

změny čistého příjmu ke změně hrubého příjmu.“¹⁹

Ministerstvo práce a sociálních věcí poskytuje těchto sedm druhů podpory, jejichž nárokování vychází ze zákona č.117/1995 Sb., o státní sociální podpoře:

1. Dávky důchodového pojištění
2. Dávky nemocenského pojištění
3. Podpory v nezaměstnanosti
4. Příspěvek na péči
5. Dávky pomoci v hmotné nouzi
6. Dávky zdravotně postiženým
7. Dávky státní sociální podpory

Nárok na sociální dávky mají domácnosti v závislosti na výši příjmů. K vyměření hranice pro toto nárokování je užíváno životní a existenční minimum. Jejich právní úprava je dána zákonem č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, v platném znění. Současné platné částky životního a existenčního minima jsou stanoveny nařízením vlády č. 409/2011 Sb., o zvýšení částek životního a existenčního minima.

Životní minimum je dle Ministerstva práce a sociálních věcí „*minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb.*“²⁰

Tabulka 1: Výše životního minima v Kč/ měsíc

Roky	2000-2001	2001-2004	2004-2005	2006	2011*
pro jednotlivce	2 190	2 320	2 360	2 400	3 410
pro první osobu v domácnosti	0	0	0	0	3 140
pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem	0	0	0	0	2 830
Pro nezaopatřené dítě ve věku:					
do 6 let	1 600	1 690	1 720	1 750	1 740
6 až 10 let	1 780	1 890	1 920	1 950	
10 až 15 let *(6-15)	2 110	2 230	2 270	2 310	0
15 až 26 (nezaopatřené)	2 310	2 450	2 490	2 530	2 450

Zdroj: EPIS²¹

¹⁹ MINISTERSTVO FINANCÍ. Vliv daní a dávek na pracovní úsilí v ČR. Mfcr.cz [online] [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Studie_Dane_a_davky_200502_pdf.pdf>

²⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Životní a existenční minimum. Mpsv.cz [online] Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013, Aktualizace 4.1.213, [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/11852>>

²¹ EKONOMICKO PRÁVNÍ INFORMAČNÍ SYSTÉM. Životní a existenční minimum. Epis.cz [online]

Existenční minimum je definováno „*minimální hranicí peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. Tento institut byl vedle životního minima zaveden z důvodu větší motivace pro dospělé osoby v hmotné nouzi. Existenční minimum nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživitele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let.*“²² Částka existenčního minima na měsíc je v současnosti 2200 Kč.

2.1.4. Příjmová nerovnost

Příjmy napříč všemi zaměstnanci a všemi domácnostmi nejsou nikdy zcela stejné, a tak dochází k vertikální stratifikaci. Po revoluci v roce 1989 se otevřely české společnosti nové možnosti jak s příjmy nakládat z důvodu otevření trhu. Některé spotřební zboží a služby jsou typické pro určité vrstvy, jelikož se spotřeba odvíjí od výše příjmů, a dochází tak k symbolickému vyjadřování nerovnosti. „*Dnešní konzumní společnost do určité míry symbolické vyjadřování nerovností zamlžuje, jak na to upozornil již Herbert Marcuse... Podle jeho názoru masová produkce a s ní spojený masový konzum opticky vyrovnávají třídní rozdíly.*“²³

Třídními rozdíly a jejich vlivem na způsob spotřeby se zabýval Thorstein Veblen, který uvedl teorii zahálčivé třídy. Tato třída pochází z nejvyšších vrstev a zabývá se zejména kvalitním trávením volného času, jelikož práce je určena vrstvám nižším. Je nutné dodat, že zahálčivá třída by neexistovala bez instituce vlastnictví a funguje na principu dědičné urozenosti. Část nejbližších služebníků je postupně osvobozována a nabývá reprezentativní funkce. Tato skupina služebníků je nazývána zástupná zahálčivá třída a má dokazovat urozenost svého pána. Zahálčivá třída disponuje okázalou spotřebou, která se vyznačuje specializovanou spotřebou statků jakožto dokladu majetkové síly. Později se rozvinulo pojetí spotřeby jako odvozený znak bohatství.²⁴

Aplikací Veblenovy teorie na současnou společnost lze popsat chování nízkopříjmových domácností (osob), které nakupují zbytné statky, popř. si na ně půjčují.

Praha: EPIS, ©2012, [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <<http://www.epis.cz/zivotni-a-existencni-minimum>>
²² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Životní a existenční minimum*. Mpsv.cz [online]
Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013, Aktualizace 4.1.213, [cit. 2013-04-05]. Dostupné z:
<<http://www.mpsv.cz/cs/11852>>

²³ MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby*, Praha: Sociologické nakladatelství, 1999., ISBN 80-85850-61-3, s. 35

²⁴ VEBLEN, Thorstein. *Teorie zahálčivé třídy*, Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, ISBN 80-85850-71-0, s. 34-82

V konzumní společnosti sice existuje luxusní zboží, které si bez půjčování a omezení ve výdajích může dovolit jen nejvyšší vrstva společnosti, přesto existuje řada produktů, které využívají všichni bez rozdílu. Nelze tedy hodnotit status člověka pouze podle jeho spotřeby. Za účelem hodnocení statusu a jeho vnímání společností je konstruován žebříček prestiže, kde se na prvních příčkách umisťují zejména lékaři a vysokoškolští učitelé.

Nerovnost je pro ekonomickou funkci společnosti jistým způsobem nezbytná. *„Odlišný individuální přínos ke společenskému blahobytu a příslušná motivace opravňují příjmovou nerovnost, umožňují optimální alokaci práce a podmiňují ekonomickou efektivnost a růst.“*²⁵

Na ekonomiku domácností má nezanedbatelný vliv životní cyklus rodiny. Rodina nemá dlouhodobě stálou podobu a v průběhu života se mění ať už z hlediska věku, pracovní schopnosti či počtu členů. V současné době existuje řada různých forem rodin či skupin obyvatel domácností, čímž se ale tato práce nebude podrobněji zabývat. Orientační rodina, tedy rodina kde se člověk narodí, vytvoří již u dítěte zvyky, které si s sebou nese celý život. Z ekonomického hlediska si jedinec uvykne žít na určité životní úrovni a většinou pak celý život zůstává zástupcem té společenské vrstvy, do které se narodil. *„Životní šance člověka nebo jeho dětí ovlivňuje, v daném okamžiku či v průběhu celého životního cyklu, především rozdílná struktura a úroveň jeho spotřeby, která se promítá do řady skutečností“*²⁶

Orientační rodina přispívá k lidskému kapitálu dítěte. Teorii lidského kapitálu se zabýval Gary S. Becker, který jej zmiňuje jako investici do odpovědného životního stylu, studia a znalostí. Na hodnotu lidského kapitálu má dle Beckera vliv rodinné prostředí a na investice do něj zase výsledek racionálních úvah.

Diferenciace z hlediska příjmů by se ve společnosti neměla razantně prohlubovat, a to jak v rámci vertikální stratifikace, tak v rámci té horizontální. Rozdíly v příjmech jsou však znakem tržní společnosti, a proto se s jejich rostoucí či klesající tendencí bude práce setkávat. *„Znovu tak roste potřeba pohlédnout na společnost z hlediska nerovností a rozdílů mezi konkrétními lidmi, neboť odlišnost jejich postavení se zvětšuje, je nápadnější a má pro ekonomický a politický život společnosti hlubší důsledky. Musíme se naučit s tím žít, ale také sledovat a oddělovat nerovnost funkční, představující motivaci lidské aktivity, od nefunkční, neplodně rozdělující společnost a zbytečně stavící jedny proti druhým.“*²⁷

²⁵ VEČERNÍK, Jiří. *Občan a tržní ekonomika*, Praha: Lidové noviny, 1998, ISBN 80-7106-235-9, s. 41

²⁶ *Sociologie nerovnosti a chudoby*, ref. 23, s.32

²⁷ *Občan a tržní ekonomika*, ref. 25, s. 13

Lorenzova křivka a Giniho koeficient

Příjmovou diferenciaci lze znázornit graficky pomocí Lorenzovy křivky. „Lorenzova křivka vyjadřuje závislost kumulativních podílů příjemců určitých příjmových skupin na kumulativních podílech těchto příjemců.“²⁸ Hodnoty kumulativních podílů příjemců jsou zpravidla vynášeny na horizontální ose x a kumulované podíly příjmů na vertikální osu y. V případě, že by bylo rozdělení příjmů rovnoměrné, nacházely by se body na diagonále prvního kvadrantu. Naprosto rovnoměrné rozdělení příjmů však v žádné společnosti není, a proto má vzniklá křivka vždy konvexní průběh. „Čím je vyšší diferenciaci, tím víc se vzdaluje Lorenzova křivka od diagonály.“²⁹

Giniho koeficient je nejznámější míra koncentrace, kterou se měří diferenciaci hrubých příjmů. Hodnota koeficientu se pohybuje od 0 do 1, kde 0 představuje absolutní rovnost příjmů a hodnota 1 absolutní nerovnost.³⁰

Jinak řečeno hodnota 1 představuje stav, kdy veškeré bohatství společnosti patří jednomu člověku.³¹ „Hodnota Giniho koeficientu je dána poměrem plochy mezi L- křivkou a diagonálou.“³²

Robin Hood Index (Hoover Index)

Robin Hood Index je koeficient úplného vyrovnání, který se počítá z kvantilových podílů. Prvním způsobem výpočtu se spočtou odchylky každého kvantilového podílu od rovnoměrného rozložení a celá hodnota se vydělí dvěma. V druhém případě se spočtou odchylky přesahující zvolený kvantilový podíl.³³

2.2. Výdaje domácností

Domácnosti užívají čistý příjem dvojím způsobem dle charakteristiky účelu vydání. Český statistický úřad rozlišuje vydání domácností na spotřební a nespotební. Za účelem spotřebního vydání je užíván čistý příjem k výdajům na konečnou spotřebu. Vydání, která nejsou charakterizována jako spotřební, jsou nejčastěji investicemi.

V konceptu národních účtů užívají domácnosti disponibilní důchod na spotřebu a na úspory. „Druhým způsobem užití důchodu je akumulace těch prostředků, které nebyly

²⁸ MACEK, Jan. FISCHER, Jakub. POTUČKOVÁ, Čestmíra. ŠEDIVÁ, Blanka. *Ekonomická a sociální statistika*, Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2008, Vydání 1, 242 s., ISBN 978-80-7043-642-4, s. 98

²⁹ *Ekonomická a sociální statistika*, ref. 28, s. 98

³⁰ *Ekonomická a sociální statistika*, ref. 28, s. 99

³¹ *Občan a tržní ekonomika*, ref. 28, s. 292

³² *Ekonomická a sociální statistika*, ref. 28, s. 99

³³ *Občan a tržní ekonomika*, ref. 25, s. 281

spotřebovány.“³⁴

Výdaje domácností se dělí na hrubá a čistá peněžní vydání. „*Hrubá peněžní vydání nezahrnují vklady, splacené bezhotovostní půjčky, splacené úvěry a půjčky. Čistá peněžní vydání se od hrubých liší o odvody na zdravotní a sociální pojištění a daň z příjmů.*“³⁵

2.2.1 Vydání na konečnou spotřebu

Výdaje na konečnou spotřebu domácností představují peněžní částky, které domácnosti vynakládají na zajištění chodu bydlení a potřeb jednotlivých členů. Největší vydání na konečnou spotřebu jsou vydání na bydlení, potraviny, oděvy a finanční produkty.

Statistika rodinných účtů využívá členění výdajů na konečnou spotřebu dle mezinárodního standardu CZ-COICOP, který Český statistický úřad označuje jako Klasifikace individuální spotřeby.

Klasifikace individuální spotřeby se rozděluje dle následujících dvanácti kritérií:

1. Potraviny a nealkoholické nápoje
2. Alkoholické nápoje
3. Odívání a obuv
4. Bydlení, voda, energie, paliva
5. Bytové vybavení, zařízení domácností, opravy
6. Zdraví
7. Doprava
8. Pošty a telekomunikace
9. Rekreační a kultura
10. Vzdělávání
11. Stravování a ubytování
12. Ostatní zboží a služby

³⁴ HRONOVÁ, Stanislava. HINDLS, Richard. *Národní účetnictví*, Praha: C. H. Beck, 2000, Vydání 1, 258 s., ISBN 80-7179-235-7, s. 16

³⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Statistika rodinných účtů. Metodické vysvětlivky. [online] Praha: Český statistický úřad, 2012, Aktualizace 3.8.2012, [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/13001FFAA2/\\$File/300112m.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/13001FFAA2/$File/300112m.pdf)

Výdaje se rozdělují také dle důležitosti na nezbytné a zbytné. Nezbytnými výdaji rozumíme ty, které jsou utráceny za bydlení, potraviny, dopravu a zdraví. Zbytné výdaje jsou ty, bez kterých se členové domácnosti po určitý čas obejdou a jsou to tedy všechny ostatní výdaje kromě již jmenovaných nezbytných.

Vyspělé evropské země mají v rámci struktury vydání na prvním místě vydání na bydlení a na druhém vydání na potraviny. Dle průzkumů Českého statistického úřadu české domácnosti následují tento trend.³⁶

Ve spojení s potravinami je výrazným současným fenoménem jejich kvalita. Lidé rozhodují o svých vydáních na základě preferencí. Z průzkumu agentury SIMAR vyplývá, že 41 % Čechů se při nákupu potravin soustřeďuje spíše na cenu, než na jejich kvalitu.³⁷

2.2.2 Úspory

Druhým typem vydání z hlediska užití disponibilního důchodu jsou výdaje určené k akumulaci, nebo-li úspory. Statistika rodinných účtů však úspory nezahrnuje do svých vydání a uvádí je jako bilanční položku vybraných úspor a vkladů.

Český statický úřad uvedl, že v roce 2011 poklesla míra úspor českých domácností na 9,6 % úhrnu jejich příjmů. *„Oproti letům konjunktury investovali lidé podstatně méně do hmotných aktiv. Zatímco v letech 2005-2007 tyto investice rostly každoročně v průměru o 10,6 %, převážně díky nákupům domů a bytů, v krizovém roce 2009 poklesly o 3,5 % a v roce 2011 dokonce o 11,8 %.“*³⁸

Na výši úspor domácností má vliv ekonomická situace. *„V případě inflačních tlaků je podstatné v jaké situaci se daná osoba nachází. V době znehodnocení peněz většina lidí svou hotovost utrácí a příliš si nespoří. V nejisté sociální situaci (např. hrozba nezaměstnanosti) se naopak peníze spoří jako určitá jistota do budoucnosti. Podobně díky nejistotě důchodových soustav jednají starší lidé, kteří více spoří, pokud jim to alespoň trochu výše důchodu umožňuje.“*³⁹

³⁶ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Výdaje a spotřeba českých domácností. [online] Praha: Český statistický úřad, 2011, [cit. 2013-05-15]. Dostupné z:

<[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vydaje_a_spotreba_ceskych_domacnosti/\\$File/74296921.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vydaje_a_spotreba_ceskych_domacnosti/$File/74296921.pdf)>

³⁷ SDRUŽENÍ AGENTUR PRO VÝZKUM TRHU A VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ, Zkušenosti s kvalitou a nákupem potravin. Simar.cz. [online] ©2013 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z:

<<http://simar.cz/clanky/zkusenosti-s-kvalitou-a-nakupem-potravin.html>>

³⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Bohatství českých domácností v roce 2011 vzrostlo o 168 miliard Kč. [online] Praha: Český statistický úřad, 2013, Aktualizace 28.1.2013, [cit. 2013-05-15]. Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/bohatstvi_ceskych_domacnosti_v_roce_2011_vzrostlo_o_168_miliard_koru_n_20130124>

³⁹ HUBINKOVÁ, Zuzana. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*, Praha: Grada, 2008, Vydání 1,

Existuje řada možností, jakými způsoby domácnosti spoří, a to od úspor „pod matrací“ po různorodé bankovní produkty. *„Ze srovnání různých typů úspor vyplynulo, že během let 2007-2011 stouply nejvíce úložky na netermínovaných vkladech, a to o 71 % na 807,2 mld. korun. Na běžných a spořicírových účtech tak leželo koncem roku 2011 téměř 30 % úhrnu všech úspor domácností. Úložky na termínovaných a úsporných vkladech stouply podstatně méně (o 10,2 % na 731,2 mld. korun). Majetek domácností v podílových fondech se ztenčil za uvedené období o 91 mld. korun. Vklady ve stavebním spoření vzrostly o 46 mld. korun, v penzijním připojištění o 24 mld. a objem peněz na svých účtech životního pojištění zvýšily české domácnosti o 64 mld. korun.“*⁴⁰

Úspory v ekonomické teorii

Zejména spotřebě, ale i úsporám se v ekonomické teorii věnoval John Maynard Keynes, který svou teorii založil na působení psychologického zákona. Působením psychologického zákona dochází k tomu, že s růstem důchodu roste absolutně spotřeba, ale její podíl na důchodu se snižuje. Empirické výzkumy však nepotvrdily závěry psychologického zákona, ale daly podnět k dalšímu zkoumání.⁴¹

Jednou z ekonomických teorií, která vznikla na tento podnět, je Hypotéza životního cyklu. Tato teorie vycházející z přirozeného vývoje rodiny byla předložena v roce 1954 Francem Modiglianím a Richardem Blumbergem. Tato práce poskytovala teorii úspor, jenž se zakládala na hypotéze životního cyklu. *„Jejím základem byla myšlenka, že lidé rozvrhují svou spotřebu podle svých očekávaných důchodů blízké i vzdálené budoucnosti během celého jejich životního cyklu. Chtějí totiž eliminovat velké výkyvy ve své spotřebě. Mladí lidé spotřebovávají více, než vydělají, a zadlužují se, protože očekávají, že budou dluhy splácet z budoucích vyšších příjmů. Lidé střední generace spotřebovávají méně, než vydělají, protože splácejí dluhy z mládí a zároveň spoří na stáří. A staří lidé opět spotřebovávají více, než vydělají, protože žijí z minulých úspor. Modigliani s Blumbergem poskytli matematickou formulaci hypotézy životního cyklu, v níž úspory jednotlivce nezávisí jen na jeho běžném důchodu, ale také na jeho bohatství, očekávání budoucích příjmů a věku.“*⁴²

280 s., ISBN 978-80-247-1593-3, s. 111

⁴⁰ Bohatství českých domácností v roce 2011 vzrostlo o 168 miliard Kč., ref.38

⁴¹ SOJKA, Milan. KADERÁBKOVÁ, Božena. *Stručné dějiny ekonomických teorií*, Praha: Eupress, 2004, ISBN 80-86754-15-4, s. 43

⁴² HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení*, Praha: C. H. Beck, 2001, Vydání 2, 544 s., ISBN 80-179-631-X, s. 385

2.3 Rozpočet

Rozpočet domácností ukazuje, jakým způsobem domácnosti hospodaří. Rozpočet je tvořen všemi příjmy a všemi výdaji, jehož výsledná podoba následuje jednu ze tří níže popsaných možností.

Rozpočet domácností může být:

- rovnovážný,
- přebytkový,
- schodkový.

Rovnovážného rozpočtu dosahují ty domácnosti, jejichž veškeré příjmy pokrývají veškeré výdaje. Domácnosti s rovnovážným rozpočtem by měly jistou část výdajů akumulovat, aby se zajistily pro případ ztráty zaměstnání, což je v rámci zaměstnaneckých domácností klíčové, či pro případ jiné nenadálé události. Rovnovážného rozpočtu však většinou dosahují nízkopříjmové domácnosti, kterým nezbývá příliš prostředků pro akumulaci. V roce 2000 dosáhly rovnovážného rozpočtu mezi čistými příjmy a čistými vydáními domácnosti s nejnižším příjmem v rámci Statistiky rodinných účtů.⁴³

Přebytkový rozpočet nastává v situaci, kdy má domácnost vyšší příjmy než výdaje. Takového takřka ideálního rozpočtu dosahují především domácnosti s nejvyššími příjmy, jelikož nejsou nuceny utrácet veškeré své příjmy k pokrytí svých potřeb.⁴⁴

Schodkový rozpočet je ze všech tří možností nejhorší možnost, kdy výdaje převyšují příjmy. Existuje řada možností, jak tuto situaci řešit, od omezení nezbytných výdajů přes pomoc státního aparátu po zadlužování se různými druhy úvěrů.

Dle průzkumů agentury STEM se v roce 2012 ocitla v obtížné finanční situaci třetina domácností. Zhruba polovina domácností je dobře finančně zajištěna. Dále ze stejného výzkumu vyplynulo, že za posledních pět let se zlepšila situace starších lidí a zhoršila se u mladších. Celkově se mírně snižuje počet lidí, kteří mají obavy z ekonomického vývoje. Za rok 2012 potvrdilo své obavy 73 % respondentů, což je téměř o deset procent méně než v roce 2011.⁴⁵

⁴³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Struktura vydání se změnila, náklady na bydlení na 1. místě*. [online] Praha: Český statistický úřad, 2012, [cit. 2013-05-15]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/140025BFD2/\\$File/1804120615_16.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/140025BFD2/$File/1804120615_16.pdf)

⁴⁴ *Struktura vydání se změnila, náklady na bydlení na 1. místě*, ref. 43

⁴⁵ STŘEDISKO EMPIRICKÝCH VÝZKUMŮ, *Finanční zajištění domácností a obavy z ekonomického vývoje celkově bez větších změn*. Stem.cz. [online] © 2013 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.stem.cz/clanek/2686>

2.3.1 Spotřebitelský a hypoteční úvěr

Domácnosti navyšují svůj příjem a zároveň vydání různými půjčkami, jež budou dále nazývány pojmem úvěry. Největší zatížení plyne zejména z úvěru na bydlení, který je definován zákonem o dluhopisech č. 190/204 Sb. „*Hypoteční úvěr, jehož splacení včetně příslušenství je zajištěno zástavním právem k nemovitosti, i rozestavěné. Úvěr se považuje za hypoteční úvěr dnem vzniku právních účinků zástavního práva. Pro účely krytí hypotečních zástavních listů lze pohledávku z hypotečního úvěru nebo její část použít teprve dnem, kdy se emitent hypotečních zástavních listů o právních účincích vzniku zástavního práva k nemovitosti dozví.*“⁴⁶

K nákupu věcí, které si domácnosti nemohou okamžitě pořídit, využívají tzv. spotřebitelské úvěry. „*Vymezení spotřebitelských úvěrů, může vycházet ze dvou rovin. První rovinou je vymezení dle subjektu, kterým je poskytován. Spotřebitelským úvěrem tedy rozumíme úvěr, jehož příjemcem je fyzická osoba. Druhou rovinou je účel na který poskytován. U spotřebitelského úvěru lze považovat za účel jakékoli ne-podnikatelské záměry. V zásadě lze považovat za spotřebitelský úvěr takový úvěr, který splňuje oboje definice.*“⁴⁷ Konkrétní definice vyplívá ze zákona č 145/2010 Sb. o spotřebitelském úvěru. „*Pro účely tohoto zákona se rozumí spotřebitelským úvěrem poskytnutí peněžních prostředků nebo odložená platba, například ve formě úvěru, půjčky nebo koupě najaté věci, za které je spotřebitel povinen platit.*“⁴⁸

⁴⁶ Co to je hypoteční úvěr?. Finance.cz. [online] [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/bydleni/hypoteka/abeceda-hypotek/definice/>

⁴⁷ Osobní finance, ref. 11, s. 52-53

⁴⁸ Osobní finance, ref. 11, s. 52-53

3. ANALYTICKÁ ČÁST

Analyzovaná data pocházejí z publikací Českého statistického úřadu, a to konkrétně ze šetření Národní účty, Struktura mezd zaměstnanců a Statistika rodinných účtů. Publikace Národní účty pracuje s makroekonomickými ukazateli, z nichž byly pro tuto práci klíčové: hrubý domácí produkt, hrubý národní disponibilní důchod, čistý národní disponibilní důchod a čistý disponibilní důchod domácností.

Struktura mezd zaměstnanců vzniká ve spolupráci Českého statistického úřadu a Ministerstva práce a sociálních věcí. Tato publikace sleduje mzdy jednotlivých zaměstnanců, a tak poskytuje reálný obraz jejich struktury.

Statistika rodinných účtů operuje každoročně se třemi tisíci tzv. zpravodajskými domácnostmi, které jsou vyhledávány záměrným kvótním výběrem, tak aby soubor odpovídal struktuře domácností v České republice dle zvolených výběrových znaků, a tedy postihoval základní atributy, jako je složení domácností, ekonomická aktivita, úroveň příjmů atd. Stanovení kvót se opírá o výsledky výběrového šetření příjmů a životních podmínek domácností EU-SILC, které je každoročně realizované dle nařízení Evropské rady a Parlamentu Evropské unie.

Český statistický úřad uvádí, že data ze Statistiky rodinných účtů lze užít k analýze příjmů zpravodajských domácností a struktury výdajů a jejich vzájemné korelaci, nelze je však zobecňovat na celou populaci České republiky. Mezi zpravodajskými domácnostmi chybí zástupci skupiny s nejvyššími a nejnižšími příjmy z celé společnosti. Domácnosti s nejnižšími příjmy totiž nejsou schopny spolupráce na výzkumu a domácnosti s nejvyššími příjmy jí nejsou ochotny.⁴⁹ Zaměstnanecké domácnosti dle Statistiky rodinných účtů reprezentují část střední třídy.

Domácnosti zaměstnanců zastupuje přibližně polovina z celkového vzorku Statistiky rodinných účtů, což je každoročně zhruba 1 500 jednotek. Tyto domácnosti zastupují největší část domácností z hlediska rozdělení dle ekonomické aktivity. Český statistický úřad dále člení domácnosti zaměstnanců do 5 kvintilových kategorií v závislosti na čistém peněžním příjmu na osobu. OECD zpracovává příjem na spotřební jednotku, což je ve výkazech SRÚ též uvedeno. Dále se zveřejňuje průměrný počet členů domácnosti, v první řadě pracujících členů, pak nezaopatřených dětí, nepracujících důchodců a ostatní.

⁴⁹ *Občan a tržní ekonomika*, ref. 25, str. 73-74

Statistika rodinných účtů neposkytuje všechny potřebné informace, a proto jsou na některé části příjmové analýzy využívána data ze šetření Struktura mezd zaměstnanců. Tato publikace vychází ze spolupráce ČSÚ a Ministerstva práce a sociálních věcí. Šetření je přínosné zejména z toho důvodu, že sleduje mzdy jednotlivých zaměstnanců, a nikoli celkové objemy na úrovni podniků a organizací. Kvůli náročnosti sběru dat je šetření založeno na náhodném výběru v rámci Registru ekonomických subjektů.⁵⁰ Počet respondentů se pohybuje od 1,02 milionu v roce 2003 po 1,72 milionu v roce 2011.⁵¹

3.1. Disponibilní důchod domácností

Subsektor domácnosti je součástí národních účtů a hospodaření se projevuje zejména na národním disponibilním důchodu. Národní disponibilní důchod je sledován z hlediska podílu na hrubém domácím produktu.

Tabulka 2: Hrubý domácí produkt a hrubý národní disponibilní důchod v mil. Kč

Roky	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
HDP	2 567,5	2 688,1	2 929,2	3 116,1	3 352,6	3 662,6	3 848,4	3 759,0	3 799,5	3 841,4
HDD	2 469,4	2 582,5	2 783,4	2 969,0	3 163,8	3 377,5	3 643,9	3 484,6	3 483,8	3 537,5
Poměr	96,18	96,07	95,02	95,28	94,37	92,22	94,69	92,7	91,69	92,09

Zdroj: ČSÚ⁵²

Tabulka číslo 2 ukazuje podíl hrubého národního disponibilního důchodu na hrubém domácím produktu počítaném důchodovou metodou v nominálních hodnotách. Hrubý domácí produkt se zvýšil z 2 567,5 milionů Kč v roce 2002 na 3 841,4 mil. Kč v roce 2011 (50 %). Největšího meziročního nárůstu dosáhl Hrubý domácí produkt mezi roky 2006 a 2007, kdy se zhodnotil o 9 % předchozího roku. Mezi lety 2008 a 2009 poklesl na 98 % hodnoty roku 2008 (z 3 848,4 mil. Kč na 3 759 mil. Kč). Hrubý národní disponibilní důchod vzrostl z hodnoty 2 469,4 mil. Kč v roce 2002 na 3 537,5 mil. Kč v roce 2011 (43 %). Největší tempo růstu hrubého národního disponibilního důchodu se projevilo mezi lety 2007 a 2008 (8 %). Snížení HDD nastalo stejně jako u HDP v roce 2009, kdy poklesl na 96 % roku 2008 (3 483,8 mil. Kč).

⁵⁰ *Struktura vydání se změnila, náklady na bydlení na 1. místě.*, ref. 43

⁵¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Struktura mezd zaměstnanců*. [online] Praha: Český statistický úřad, 2012, Aktualizace: 31.5.2012, [cit. 2013-05-15]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/3109-12>>

⁵² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Národní účty*. [online] Praha: Český statistický úřad, 2013, Aktualizace: 21.5.2013, [cit. 2013-05-23]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hdp_narodni_ucty>

Hrubý národní disponibilní důchod tvoří 92 % až 96 % HDP ve sledovaném období. Největšího podílu na HDP dosáhl hrubý disponibilní důchod v letech 2002 a 2003 (96 % a 96 %). Nejmenší podíl HDD na HDP nastal v roce 2010 (92 %).

3.1.1 Struktura čistého disponibilního důchodu

Částky čistého disponibilního důchodu domácností se pohybují v hodnotách bilionů Kč. Český statistický úřad pracuje s disponibilním příjmem zaokrouhleným na řády milionů, což je detailnější pro celkový přehled. Jelikož jsou uvedené částky příliš velké, je tabulka číslo 3 rozdělena na dvě části.

Tabulka 3: Čistý disponibilní důchod v mil. Kč

Roky	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Čistý disponibilní důchod	1 881 296	1 960 320	2 053 173	2 226 571	2 392 284	2 560 776
ČDD Domácností	1 361 653	1 412 341	1 489 559	1 574 355	1 685 176	1 799 865
Úprava	9 365	11 480	13 253	17 109	19 000	23 184
Výdaje na konečnou spotřebu	1 246 140	1 301 215	1 367 293	1 460 671	1 515 680	1 604 453
Čisté úspory	68 156	71 918	58 301	45 997	77 675	103 907

Roky	2007	2008	2009	2010	2011
Čistý disponibilní důchod	2 733 767	2 963 768	2 774 625	2 755 332	2 800 006
ČDD Domácností	1 799 865	1 929 101	1 997 968	2 002 972	1 998 449
Úprava	26 040	24 253	17 237	15 379	15 944
Výdaje na konečnou spotřebu	1 719 672	1 856 668	1 874 424	1 889 214	1 719 676
Čisté úspory	106 233	96 686	140 781	129 137	106 740

Zdroj: ČSÚ⁵³

Národní čistý disponibilní důchod v nominálních hodnotách se během sledovaného období zvýšil z 1 881 296 mil. Kč v roce 2001 na 2 800 006 mil. Kč v roce 2011. Poměrově se zvýšil národní čistý disponibilní důchod v nominálních hodnotách ve sledovaném období o 41,58 %. Čistý disponibilní důchod domácností vzrostl v nominálních hodnotách z 1 361 653 mil. Kč v roce 2001 na 1 998 449 mil. Kč v roce 2011. Čistý disponibilní důchod domácností vzrostl o 39,5 % vzhledem k roku 2001. Celkově vzrostl čistý disponibilní důchod domácností v nominálních hodnotách o 2 % méně než národní čistý disponibilní důchod.

Výdaje na konečnou spotřebu v rámci čistého disponibilního důchodu domácností rostly do roku 2008 meziročním tempem o 4-8 %. Největšího meziročního

⁵³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Národní účty*, ref. 52

tempa růstu dosáhly výdaje na konečnou spotřebu v roce 2008 (8 %). Po roce 2008 meziroční tempa růstu výdajů na konečnou spotřebu klesají a pohybují se kolem 1 %. V roce 2011 dochází k meziročnímu poklesu těchto výdajů z 1 889 215 mil. Kč na 1 719 676 Kč (91 % roku 2010).

Výdaje na čisté úspory meziročně klesaly v letech 2003 a 2004. V roce 2005 úspory akcelerovaly na částku 77 675 mil. Kč (169 % předchozího roku). Od roku 2006 meziroční tempo růstu úspor klesalo a v roce 2008 poklesly výdaje na úspory na 91 % předchozího roku. V roce 2009 úspory domácností v rámci čistého disponibilního důchodu opět výrazně vzrostou o 145 % předešlého roku a dosahují v tomto roce největší částky během celého sledovaného období (140 781 mil. Kč). V roce 2010 a 2011 úspory opět meziročně klesají na hodnotu 106 740 mil. Kč v roce 2011.

Vydání na konečnou spotřebu domácností v rámci čistého disponibilního důchodu vzrostla během sledovaného období o 34 % a vydání na úspory vzrostla o 51 %. Domácnosti tedy zvyšovaly vydání na úspory rychlejším tempem než na spotřebu.

3.2 Analýza příjmů

Analýza příjmů pracuje s daty ze šetření Statistiky rodinných účtů, ale i z publikace Struktura mezd zaměstnanců. Výsledky Struktury mezd zaměstnanců byly využity pro výpočet příjmové nerovnosti a pro analýzu mezd, jelikož byly pro tento účel vhodnější než zdroje ze Statistiky rodinných účtů.

Příjmy zaměstnanců jsou udávány v nominálních hodnotách, ale pro potřeby srovnání vývoje kupní síly v čase jsou v podkapitole Indexy nominálních a reálných mezd přepočteny na reálné hodnoty. Vývoj reálných hodnot příjmů se zjišťuje opravou indexu nominálních příjmů indexem spotřebitelských cen.⁵⁴

Mzdy zaměstnanců jsou srovnávány s aritmetickým průměrem, mediánem a krajními hodnotami decilů a kvartilů. Aritmetický průměr se rovná součtu všech pozorování a tento součet je následně vydělen počtem n pozorování. Průměr však nemusí být ani nejčastější hodnotou ve statistickém souboru ani nemusí dělit tento soubor na dvě stejné poloviny.⁵⁵

Medián patří mezi kvantily, které představují hodnoty dělící soubor na stejné

⁵⁴ *Národní účetnictví*, ref. 34, str. 102-103

⁵⁵ ŠIROKÝ, Jan. a kol. *Tvoříme a publikujeme odborné texty: nejen pro ekonomy a manažery*, Brno: Computer Press, 2011, ISBN 978-80-251-3510-5, s. 39

části. Konkrétně medián dělí soubor na dvě stejné části z hlediska četností a je tedy přesnější pro představu rozložení příjmů ve společnosti.⁵⁶

3.2.1 Struktura nominálních příjmů domácností

Celkové nominální příjmy domácností jsou zaznamenány jako hrubé a čisté a jejich rozdílem jsou daňové srážky, které však nejsou detailněji řešeny. V tabulce č. 4 jsou uvedeny obě verze příjmů a čisté příjmy jsou dále strukturovány dle původu. Data jsou porovnávána zejména jako podíly na celku a nikoliv pouze z hlediska vývoje v čase. Příjmy domácností jsou uvedeny v hodnotách Kč na osobu a rok.

Tabulka 4: Struktura příjmů domácností v Kč na osobu/rok

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
HP	114 853	117 791	125 157	131 352	139 907	152 430	164 748	177 063	181 713	185 077	183 313
ČP	93 587	96 145	101 672	106 253	113 297	125 107	135 708	147 682	153 447	156 463	154 776
PZČ	76 960	77 764	83 053	87 305	92 016	100 544	107 618	118 647	124 164	126 220	123 990
PP	920	841	746	982	1 016	1 066	1 356	1 431	1 694	1 601	2 058
SP	10 456	11 968	11 800	12 235	13 668	13 856	16 509	16 117	16 465	16 197	16 484
OP	5 251	5 572	6 073	5 729	6 597	9 641	10 224	11 487	11 124	12 446	12 245

Zdroj: ČSÚ⁵⁷

Čisté nominální příjmy zaměstnaneckých domácností tvoří ročně 81-87 % hrubých příjmů v rámci let 2001 až 2011. V roce 2009 tvořily čisté příjmy maximum poměru hrubých příjmů za vybrané období, a to 153 447 Kč ze 177 063 Kč (87 %). Po roce 2009 podíl čistých příjmů na hrubých příjmech klesá. Daňové zatížení vybrané skupiny domácností je tedy poměrně proměnlivé a dosahuje poměru 13-19 % hrubých příjmů.

Největší podíl čistých příjmů zaměstnaneckých domácností tvoří příjmy ze závislé činnosti, tedy příjmy ze zaměstnání. Příjmy domácností ze závislé činnosti jsou stabilně 79-82 % čistých příjmů v letech vybraného období. V roce 2007 je poměr příjmů ze závislé činnosti na čistém příjmu nejnižší, a to v hodnotě 107 618 Kč ze 135 708 Kč (79 %). V prvních pěti letech sledovaného období je poměr příjmů ze závislé činnosti na čistých příjmech vyšší než v letech 2006 až 2011. Během období let 2006 až 2011 se poměr příjmů ze závislé činnosti na čistém příjmu mírně snižuje a je

⁵⁶ *Tvoříme a publikujeme odborné texty*, ref. 55, s. 39

⁵⁷ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistika rodinných účtů* [online] Praha: Český statistický úřad, 2013, Aktualizace: 6.6.2012, [cit. 2013-05-13]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/vykazy/vykazy.nsf/i/rodinne_ucty>

blíže 80 %.

Druhý největší podíl čistých příjmů zaměstnaneckých domácností tvoří sociální příjmy, jejichž výše a podmínky pro vyplacení se mění dle zákona o životním a existenčním minimu. Tento zákon byl během vymezeného období upraven celkem čtyřikrát, ale v podílu na čistém příjmu se neprojeví žádné razantní změny. Sociální příjmy tvoří 10-12 % čistých příjmů zaměstnaneckých domácností. Do roku 2007 tvoří podíl sociálních příjmů na čistých příjmech zaměstnaneckých domácností 11-12 %. Od roku 2008 je tento podíl 11 % a v roce 2010 dokonce klesne podíl sociálních příjmů na hodnotu 16 197 Kč, která tvoří 10 % ze 156 563 Kč, což je nejnižší poměr za celé vybrané období.

Ostatní příjmy tvoří poměrově 5,4-8 % čistých příjmů zaměstnaneckých domácností. Do roku 2005 se tento poměr pohybuje v rozmezí 5,4 % až 5,8 %. Od roku 2006 se poměr ostatních příjmů na čistém příjmu zvyšuje na hodnoty v rozmezí 7,3-8 %.

Příjmy z podnikání jsou spíše doplňkovým příjmem zaměstnaneckých domácností a tvoří 0,7-1,3 % celkových čistých příjmů. Nejvyšší poměr příjmů z podnikání na čistých příjmech je zachycen v roce 2011, kdy má hodnotu 2 058 Kč ze 154 776 Kč celkových čistých příjmů (1,33 %).

V průběhu let 2001 až 2011 se nezměnilo pořadí výše poměrů příjmů dle původu na čistých příjmech. Hodnoceno sestupně plynou zaměstnaneckým domácnostem na prvním místě příjmy ze závislé činnosti, pak sociální příjmy, ostatní příjmy a nakonec příjmy z podnikání. Významnější změny ve struktuře čistých příjmů se udály v rámci ostatních příjmů, kde proběhlo navýšení v roce 2006 o 2 procentní body a v této úrovni zůstávají až do roku 2011. V letech 2009 až 2011 se mírně zvyšují podíly příjmů z podnikatelské činnosti na čistých příjmech v hodnotách desetin procenta. K mírnému poklesu došlo u podílů příjmů ze závislé činnosti a u sociálních příjmů.

3.2.2 Nominální příjmy ze závislé činnosti

Příjmy ze závislé činnosti tvoří největší podíl na celkovém nominálním příjmu domácností, a proto jsou detailněji přiblíženy. Nominální hrubé měsíční mzdy jsou analyzovány z hlediska polohy dat dle střední hodnoty (aritmetický průměr, medián), dle diferenciac kvantilů (decily, kvartily) a dle jejich rozptylu. Tabulka číslo 5 sleduje vývoj nominálních měsíčních hrubých mezd zaměstnanců a vymezuje jejich rozptyl. Období je zkráceno, jelikož nebyla dohledána data za rok 2001.

Tabulka 5: Hrubé nominální mzdy zaměstnanců v Kč/měsíc

Roky	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Průměrná mzda	18 133	19 510	20 545	21 674	22 908	24 604	26 135	26 677	26 881	25 645
1. decil D1	9 247	9 814	10 240	10 675	11 299	12 139	12 726	12 792	12 903	11 506
1. kvartil Q1	11 946	12 729	13 430	14 062	14 728	15 775	16 772	16 793	17 086	15 825
Medián	15 542	16 707	17 706	18 589	19 512	20 908	22 123	22 229	22 608	21 826
3. kvartil Q3	20 138	21 725	23 071	24 421	25 636	27 516	29 189	29 538	30 004	29 418
9. decil D9	27 281	29 416	31 004	33 063	35 083	37 721	39 854	40 851	41 377	40 326
decilový poměr D9/D1	3	3	3	3	3	3	3	3	3	4
kvartilový poměr Q3/Q1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
kvartilové rozpětí	8 192	8 996	9 641	10 359	10 908	11 741	12 417	12 745	12 918	13 593
decilové rozpětí	18 034	19 602	20 764	22 388	23 784	25 582	27 128	28 059	28 474	28 820

Zdroj: ČSÚ⁵⁸

Průměr mzdy vzrostl během vybraného období o 36 % v roce 2011 oproti roku 2002. Největší nárůst průměru mzdy proběhl v roce 2010 (40,55 % oproti roku 2002). Medián mzdy rostl rychleji než průměr první dva roky sledovaného období a poté se zpomalil. V roce 2011 byl medián mzdy o 35 % vyšší než v roce 2002. Přesto největšího tempa růstu dosáhl medián, stejně jako průměr, také v roce 2010 (38,6 % oproti roku 2002).

Medián nominální hrubé měsíční mzdy je stabilně nižší než průměr a jejich rozdíl se do roku 2009 stále zvyšuje. V roce 2002 jsou hodnoty mediánu a průměru v rámci sledovaného období nejbližší (průměr je o 17 % vyšší než medián). Naopak největší rozdíl mediánu a průměru byl v roce 2009 a rozdíl tvořil 20 % mediánu. Od roku 2010 dochází opět k poklesu rozdílu mezi průměrem a mediánem. V roce 2010 je vzdálenost průměru mzdy a mediánu 19 % a v roce 2011 je tento rozdíl 17,5 %. Průměr mzdy a vyšší částky tedy pobírá menší část zaměstnanců než nižší částky průměru. Medián mzdy rozděluje všechny vyskytované příjmy na polovinu, a tak je počet příjmů přesahující polovinu výskytu (medián) větší.

Decilový i kvartilový poměr krajních hodnot těchto ukazatelů je poměrně stabilní. Výjimku tvoří pouze decilový poměr, který v roce 2011 narostl o jednu jednotku. Decilové i kvartilové rozpětí se během vybraného období neustále zvyšuje. Rozdíl je zapříčiněn rychlejším růstem vyššího kvartilu a decilu oproti těm nejnižším. Zatímco příjmy ve 3. kvartilu a 9. decilu rostou každoročně o 4-7 % předchozího roku do roku 2009, kdy se přírůstky razantně snižují na 1%, tak příjmy v 1. kvartilu a 1. decilu rostou meziročně maximálně o 2,3 % (1. decil 25) a v roce 2011 se náhle zvýšily. V roce 2011 vzrostly meziročně příjmy 1. decilu o 9,3 % a příjmy 1. kvartilu

⁵⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Struktura mezd zaměstnanců*, ref. 51

o 5,9 %. Příjmy vyšších příjmových skupin tedy rostly rychleji do roku 2009 a poté se zrychlil růst nižších příjmů.

3.2.3 Indexy nominálních a reálných příjmů domácností

Nominální příjmy domácností jsou v tabulce uvedeny jako celkové hrubé příjmy zaměstnaneckých domácností v Kč za rok. Užitý Index spotřebitelských cen (CPI) je získán z výpočtů Českého statistického úřadu a vyjadřuje průměrný roční přírůstek za posledních 12 měsíců oproti 12 předchozím.⁵⁹

Výpočet indexů nominálních a reálných příjmů je proveden dvojím způsobem. Prvním způsobem je výpočet meziročních změn mezi každými dvěma po sobě jdoucími lety. V druhém případě se jedná o tzv. Bazický index. Jeho výpočet se vztahuje k prvnímu roku sledovaného období, který má hodnotu indexu 100 a další roky jsou srovnávány kumulativně.

Tabulka 6: Index nominální a reálné mzdy

Roky	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CPI	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8	6,3	1,0	1,5	1,9
NP	114 853	117 791	125 157	131 352	139 907	152 430	164 748	177 063	181 713	185 077	183 313
RP	109 455	115 671	125 032	127 674	137 249	148 619	160 135	165 908	179 896	182 301	179 830
Index (předchozí rok=100)											
nominální		103	106	105	107	109	108	107	103	102	99
reálný		106	108	102	107	108	108	104	108	101	99
Index (rok 2001=100)											
nominální	100	103	109	114	122	133	143	154	158	161	160
reálný	100	106	114	116	123	131	139	143	151	152	151

Zdroj: ČSÚ⁶⁰, vlastní výpočty

Nominální hrubý příjem zaměstnaneckých domácností rostl do roku 2010 a poté mírně klesl. Pokles hrubého nominálního příjmu zaměstnaneckých domácností v roce 2011 má za následek zejména pokles příjmů ze závislé činnosti (mezd). Hrubé nominální příjmy domácností se celkově zvýšily od roku 2001, kdy měly hodnotu 114 853 Kč, o 60 % na hodnotu 183 313 Kč v roce 2011. V případě srovnání reálných příjmů za období 2001 a 2010 se zvýšila hodnota těchto příjmů o 51 %. Největší nárůst nominálních hrubých příjmů proběhl na přelomu let 2005 a 2006, kdy vzrostl ze 139 907 Kč na 152 430 Kč v poměru o 9 %. Druhý nejvyšší nárůst se udál hned

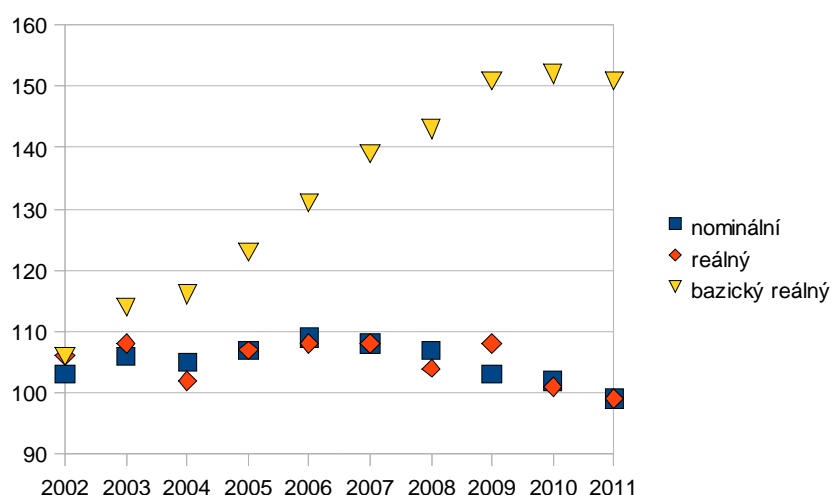
⁵⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Inflace, míra inflace*, ref. 12

⁶⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistika rodinných účtů*. ref. 57, *Inflace, míra inflace*, ref. 12

v následujícím období na přelomu roku 2006 a 2007, a to o 8 % na 164 748 Kč. Před obdobím 2005-2007 se objevuje rostoucí trend nominálních hrubých příjmů a po něm zase tento trend klesá.

Index reálných hrubých příjmů je výsledkem vývoje nominálních příjmů a indexu spotřebitelských příjmů. Index reálných hrubých příjmů je nejvyšší v letech 2003, 2006, 2007 a 2009, kdy má shodnou hodnotu 108. V letech 2002, 2003 a 2009 přesahují indexy reálných příjmů nominální, a tím vzrostla koupěschopnost zaměstnaneckých domácností. Nominální a reálný index se shoduje v hodnotách v letech 2005, 2007 a 2011.

Graf 1: Srovnání indexů reálných, nominálních a bazických reálných příjmů

Zdroj: Tab. č. 4

Indexy nominálních hrubých příjmů domácností a indexy reálných hrubých příjmů se ve vybraném období značně proměňují. Vztah těchto dvou indexů demonstruje graf č. 1. Vztah bazických indexů se také proměňuje, ale reálné vzrostly vzhledem k roku 2001 méně (51 %) než ty nominální (60 %). Hodnoty bazických indexů se nejvíce přiblížily v roce 2005, kdy nominální měl hodnotu 122 a reálný 123. Do roku 2005 rostl reálný příjem rychleji než ten nominální, ale potom se tendence otočila a reálný bazický index roste pomaleji. Mezi roky 2004 a 2005 došlo k výraznému vzrůstu obou bazických indexů o 7 procentních bodů u reálného indexu a 8 procentních bodů u nominálního.

Největší rozdíl se projevil u bazického reálného indexu mezi lety 2007 a 2008, jelikož se projevila inflace z roku 2007, která dosahovala hodnoty 6,3 %. Bazický index

reálných příjmů domácností vzrostl o 60 procentních bodů za vybrané období 2001 až 2011, což je o 9 % větší změna než u nominálních příjmů.

3.2.4 Příjmová nerovnost

Pro zjištění příjmové nerovnosti byla v této práci zvolena metoda výpočtu Giniho koeficientu a Indexu Robina Hooda (Hoover Index). Giniho koeficient se užívá zejména k mezinárodnímu srovnávání. Index Robina Hooda se používá k sociálně ekonomickým analýzám.

Giniho koeficient

Výpočet Giniho koeficientu je založen na datech Struktury mezd zaměstnanců Českého statistického úřadu a ukazuje tedy příjmovou diferenciaci zaměstnanců nikoliv domácností. Struktura zaměstnanosti poskytuje na rozdíl od Statistiky rodinných účtů rozdělení příjmových skupin na deset kvantilů, což je pro výpočet Giniho koeficientu důležité. Dostupná byla pouze data za období od roku 2003 až po rok 2011. V letech 2003-2006 byly příjmy diferencovány jiným způsobem než v ostatních letech, a proto byla příjmová rozpětí upravena pro potřeby výpočtu. Příjmová rozpětí jsou uvedena v příloze A, B a C.

Giniho koeficient reflektuje diferenciaci hrubých příjmů v limitním oboru od hodnoty 0 k hodnotě 1, kde 0 znamená naprostou rovnost a 1 úplnou nerovnost. V aplikaci na mezinárodní srovnávání mají nejnižší hodnotu koeficientu zejména země severní Evropy, kde např. Švédsko dosahuje hodnoty diverzifikace příjmů pod 0,25. Největší rozdíl v příjmech panuje v oblasti jižní Afriky, kde Giniho koeficient přesahuje 0,6.

Tabulka 7: Giniho koeficient celkově za období 2003-2011

Roky	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Gini	0,380	0,410	0,390	0,370	0,347	0,325	0,327	0,322	0,347

Zdroj: ČSÚ⁶¹, vlastní výpočty

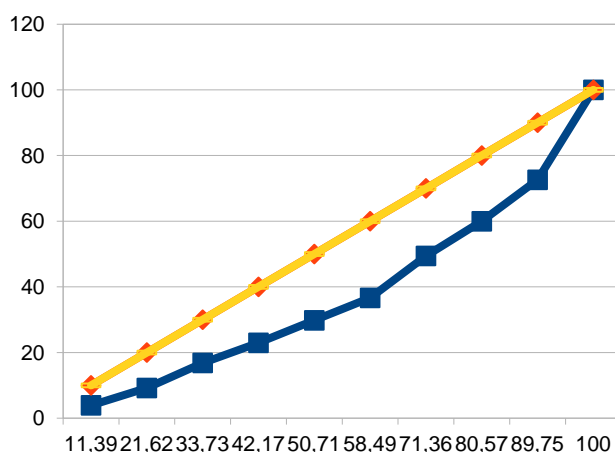
Giniho koeficient za vybrané období nelze jednoznačně charakterizovat. Klesající trend zaznamenalo rozdělení příjmů za období 2004 až 2010, kdy se rozdíly

⁶¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Struktura mezd zaměstnanců*, ref. 51

mezi hrubými mzdami zaměstnanců snižovaly. Koeficient za rok 2003 s hodnotou 0,380 je nižší než v roce 2004, kdy má hodnotu 0,410. Přesto hodnotu Giniho koeficientu z roku 2003 překonává rok 2006, kdy je hodnota Giniho koeficientu 0,370. Závěr období narušil trend klesání hodnoty indexu prudší vzrůst indexu hodnoty 0,347 z roku 2011 na 0,322 z roku 2010. Diferenciace mezd se v posledním roce vybraného období vrátila na hodnotu v roce 2007.

Největší nárůst z roku 2010 na rok 2011 proběhl ve skupině příjemců v nejnižším a poté ve 3. nejnižším příjmovém decilu. Nejnižší decilová skupina příjemců, kteří pobírají měsíční důchod do 12 000 Kč, čítala v roce 2010 zaokrouhleně na absolutní hodnoty celkem 8 % zaměstnanců, ale v roce 2011 stoupl tento poměr na 11 %. V rámci třetí nejnižší decilové příjmové skupiny, která pobírá měsíční hrubý důchod od 16 001 Kč do 18 000 Kč, došlo k nárůstu z 8 % příjemců v roce 2010 na 12 % příjemců v roce 2011. Ostatní decily vykazují z roku 2010 na 2011 mírný pokles počtu příjemců. Průběh Lorenzovy křivky v roce 2011 ukazuje Graf č. 2.

Graf 2: Lorenzova křivka nerovnosti příjmů v roce 2011

Zdroj: Příloha A

Tabulka 8: Giniho koeficient příjmů mužů za období 2003-2011

Roky	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Gini Muži	0,341	0,355	0,341	0,327	0,302	0,280	0,287	0,283	0,330

Zdroj: ČSÚ⁶², vlastní výpočty

Vývoj Giniho koeficientu příjmů mužů se vyznačuje podobným vývojem jako

⁶² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Struktura mezd zaměstnanců*, ref. 51

vývoj celkového indexu. Oproti celkovému Giniho indexu se však u mužů zvyšuje diferenciaci příjmů ze závislé činnosti už v roce 2009, a to z hodnoty 0,280 na hodnotu 0,287. V roce 2010 index poklesl na hodnotu 0,283 a poté výrazněji vzrostl na hodnotu 0,330 v roce 2011. Giniho koeficient je ve srovnání s celkovým Giniho indexem v každém období nižší.

Rozdíl v diferenciaci příjmů mezi léty 2010 a 2011 u mužů zapříčinil nárůst prvních dvou decilů příjemců. Počet příjemců hrubé mzdy do 16 000 Kč měsíčně vzrostl ze 13 % příjemců za oba nejnižší decily v roce 2010 na 20 % v roce 2011. Podíly příjemců na ostatních příjmových skupinách z roku 2010 na rok 2011 klesaly.

Tabulka 9: Giniho koeficient příjmů žen za období 2003-2011

Roky	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Gini Ženy	0,425	0,471	0,448	0,419	0,394	0,369	0,367	0,360	0,383

Zdroje: ČSÚ⁶³, vlastní výpočty

Vývoj Giniho indexu diferenciaci hrubých mezd žen kopíruje trend vývoje celkových mezd. Diferenciaci příjmů žen je v každém uvedeném roce vyšší než diferenciaci všech příjmů. V roce 2011 je hodnota Giniho koeficientu žen 0,383 a hodnota celkového Giniho koeficientu 0,347.

V roce 2011 vzrostl počet žen příjemců hrubé mzdy v 1., 8. a 9. decilu. Největší nárůst příjemců z přelomu let 2010 na rok 2011 proběhl v 1. decilu. V roce 2010 pobíralo 11 % žen mzdu do 12 000 Kč měsíčně a v roce 2011 jejich počet vzrostl na 14 %. Počet příjemkyň 1. a 2. příjmového decilu, které měsíčně pobírají mzdu do 16 000 Kč, vzrostl z hodnoty 20 % v roce 2010 na hodnotu 33 % v roce 2011.

Robin Hood Index (Hoover Index)

Robin Hood Index je počítán na základě dat Statistiky rodinných účtů a ukazuje tedy příjmovou nerovnost domácností. Konkrétně ukazuje kolik podílů příjmů je třeba k přerozdělení tak, aby byly příjmové skupiny vyrovnané.

⁶³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Struktura mezd zaměstnanců*, ref. 51

Tabulka 10: Index Robina Hooda dle příjmů zaměstnaneckých domácností

Roky	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Nejnižší kvintil	9,37	9,30	8,19	7,87	8,51	8,18	7,27	7,12	6,33
2.kvintil	1,76	1,58	0,35	0,40	0,57	0,66	0,86	1,09	1,40
3.kvintil	6,90	7,44	7,59	8,64	8,16	7,97	9,86	9,73	10,40
4.kvintil	12,81	12,86	12,78	13,82	13,82	12,73	14,13	13,98	14,63
Nejvyšší kvintil	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RHI	15,42	15,59	14,46	15,36	15,53	14,77	16,06	15,96	16,38

Zdroj: ČSÚ⁶⁴, vlastní výpočty

Index Robina Hooda je součtem rozdílu kumulovaných příjmů a rovnoměrných kumulovaných příjmů vyděleným dvěma. Příloha D obsahuje hodnoty, s nimiž je počítáno. Nejvyšší hodnota rozdílů těchto příjmů je ve vybraném období 2003 až 2011 ve 4. kvintilu. Index Robina Hooda nemá na rozdíl od Giniho Indexu jednoznačný průběh. Hodnoty Indexu se pohybují v rozmezí čísel 14 až 17. V posledním sledovaném roce je podíl příjmů domácností, které by se měly v zájmu rovné distribuce příjmů rozdělit, nejvyšší s hodnotou Indexu Robina Hooda 16,38.

3.3 Analýza peněžního vydání

Analýza peněžního vydání je založena na datech Statistiky rodinných účtů a pracuje s čistými ročními vydáními zaměstnaneckých domácností přepočtených jako průměr na osobu. Čistá vydání domácností jsou rozdělena na dvě skupiny dle účelu vydání, která budou analyzována z hlediska meziročního tempa růstu. Tempa růstu nejsou v tabulce uvedena, ale představují, o kolik procent předchozího roku se zvýšila (snížila) hodnota aktuálního roku.

Během sledovaného období 2001 až 2011 vzrostl jak nominální tak reálný příjem domácností zaměstnanců, a tak byl umožněn růst jejich vydání. Tabulka číslo 11 obsahuje čistá peněžní vydání domácností zaměstnanců v průměru na osobu na rok.

Tabulka 11: Čistá vydání domácností dle charakteristiky účelu v Kč/průměr na os.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Čistá vydání	85 605	88 085	93 050	95 584	100 949	112 691	127 432	127 541	133 730	134 224	136 474
Vydání klasifikovaná jako:											
Spotřební	81 285	83 586	88 410	88 548	92 938	100 187	107 889	116 105	119 037	118 728	119 970
Nespotřební	4 320	4 499	4 640	7 036	8 011	12 505	19 544	11 436	14 692	15 496	16 504

Zdroj: ČSÚ⁶⁵

⁶⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistika rodinných účtů*, ref. 57

⁶⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistika rodinných účtů*, ref. 57

Čistá peněžní vydání domácností zaměstnanců vzrostla nominálně z 85 605 Kč za rok 2001 o 59,42 % na 136 474 Kč v roce 2011. Růst mezi roky 2001 a 2011 v reálných hodnotách byl 56,45 %. Tato celková vydání rostla během celého vybraného období a na rozdíl od příjmů nezaznamenala snížení v roce 2011 oproti roku 2010.

Meziroční tempa růstu celkových čistých vydání nebyla stabilní a pohybovala se v rozmezí od 0,09 do 13,08 %. Největší meziroční tempo růstu se projevilo z roku 2006 na rok 2007, kdy domácnosti zaměstnanců navýšily svá celková čistá roční vydání z 112 691 Kč na 127 432 Kč. Druhé největší tempo meziročního růstu se projevilo mezi lety 2005 a 2006, kde se projevil vzrůst vydání o 11,63 %. Nejmenší tempo růstu se událo mezi lety 2007 a 2008, jelikož v roce 2008 vzrostla čistá peněžní vydání pouze o 0,09 % oproti předchozímu roku na 127 541 Kč. Druhé nejnižší tempo růstu bylo mezi roky 2009 a 2010, kdy vzrostla čistá vydání o 0,37 % ze 133 730 Kč v roce 2009 na 134 224 Kč v roce 2010.

Výdaje na spotřební vydání ve vybraném období let 2001 až 2011 rostla. Výjimku tvoří rok 2010, kdy spotřební vydání klesla o 0,26 % na 118 728 Kč oproti 119 037 Kč v roce 2009. Meziroční tempa růstu spotřebních vydání jsou nejvyšší v období let 2005/2006 až 2007/2008. Ve srovnání s tempem růstu celkových čistých vydání je zajímavé, že na přelomu let 2007/2008, kdy je tempo růstu čistých vydání nejnižší, je tempo růstu spotřebních vydání jedno z nejvyšších. Spotřební vydání v roce 2007 tvořila 17 889 Kč a vzrostla na 116 105 Kč v roce 2008.

Tempo růstu vydání neklasifikovaných jako spotřební bylo ve sledovaném období velmi nestabilní. Nespotební vydání vzrostlo meziročně v letech 2003/2004, 2005/2006 a 2006/2007 v hodnotách přesahujících 50 %. Největší pokles byl zaznamenán mezi lety 2007 na 2008, kdy nespotební vydání poklesla o 41,49 % z 19 544 Kč v roce 2007 na 11 436 Kč v roce 2008 a způsobila výrazný pokles celkových čistých vydání.

3.3.1 Struktura spotřebního vydání

Spotřební vydání tvoří 88-95 % celkových čistých vydání zaměstnaneckých domácností. Tabulka číslo 12 ukazuje strukturu hrubých ročních peněžních vydání klasifikovaných jako spotřební v rámci sledovaného období 2001 až 2011. Absolutní hodnoty jednotlivých tříd jsou uvedeny v Příloze E.

Tabulka 12: Struktura spotřebního vydání domácností v %

Roky	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1.Potraviny a nealko nápoje	22,45	21,76	19,80	19,90	19,30	18,50	18,60	18,60	18,00	18,10	17,90
2.Alkoholické nápoje, tabák	3,48	3,50	2,90	2,90	2,80	2,80	2,70	2,60	2,70	2,60	2,60
3.Odívání a obuv	6,52	6,35	6,50	6,20	5,90	5,80	5,60	5,50	5,50	5,50	5,30
4.Bydlení, voda, energie, paliva	20,10	21,43	18,40	18,10	18,80	18,80	18,10	18,30	19,50	19,80	20,30
5.Bytové vybavení a opravy	7,93	7,94	6,80	6,60	7,00	7,10	7,20	6,90	6,80	6,40	6,40
6.Zdraví	1,68	1,74	1,70	1,70	1,70	1,70	1,90	2,20	2,30	2,20	2,30
7.Doprava	10,71	9,75	11,80	11,90	11,90	12,50	12,70	12,50	12,00	11,90	12,20
8.Pošty a telekomunikace	4,15	4,42	4,40	4,60	4,50	4,70	4,70	4,70	4,60	4,60	4,50
9.Rekreace a kultura	10,32	10,12	11,10	11,30	11,00	10,60	10,70	10,70	10,50	10,30	10,00
10.Vzdělávání	0,45	0,46	0,70	0,70	0,60	0,60	0,70	0,70	0,70	0,80	0,80
11.Stravování a ubytování	4,63	4,50	5,80	5,80	5,60	5,70	5,70	5,70	5,80	5,80	5,80
12.Ostatní zboží a služby	7,59	8,03	10,10	10,30	10,70	11,20	11,40	11,30	11,80	12,00	11,90

Zdroj: ČSÚ⁶⁶

Největší podíl na struktuře mají ve všech obdobích dvě hlavní položky nezbytných vydání, a to vydání určená k nákupu potravin a nealkoholických nápojů a vydání na financování bydlení a energií, vody a paliv. Podíl vydání určených na potraviny má klesající tendenci, která se pohybuje v rozmezí od 22,45 % k 17,90 %. Vydání na bydlení, vodu, energie a paliva klesala (až na výjimku v roce 2002) do roku 2007 na hodnotu 18,10 % poměru a do roku 2011 se zvýšila na hodnotu 20,30 %.

Třetím největším poměrem na celkových vydáních jsou výdaje na dopravu, které jsou shodně jako dva předchozí typy, zahrnovány mezi nezbytné výdaje. 7. třída spotřebních vydání nelze popsat jednoznačnou tendencí, jelikož procentní zastoupení osciluje mezi hodnotami 10 až 12,7. V roce 2001 byla vydání na dopravu 10,7 % a v roce 2011 již vzrostla na 12,2 %. Maximální hodnoty 12,7 % dosáhly výdaje na dopravu v roce 2007.

Spotřební vydání na rekreaci a kulturu a vydání na ostatní služby a zboží proměňují své pozice v čase na 4. a 5. místě. V roce 2011 utratily domácnosti na rekreaci a kulturu 10 % svých spotřebních vydání a 11,9 % na ostatní služby a zboží. Nejstabilnější třídou ve struktuře vydání se za vybrané období stala 10. třída Vzdelávání.

Ostatní vydání se řadí v sestupně v následujícím pořadí: bytové zařízení, vybavení a opravy (5), stravování a ubytování (11), odívání a obuv (3), pošty a telekomunikace (8), alkoholické nápoje, tabák (2), zdraví (6) a vzdělávání (10).

⁶⁶ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistika rodinných účtů*, ref. 57

Tabulka 13: Struktura spotřebního vydání na potraviny

Roky	2001	2011
1. Potraviny a nealkoholické nápoje	100,00	100,00
Potraviny	89,00	90,00
Pekárenské výrobky, obiloviny	17,46	18,96
Maso	27,25	26,31
Ryby	2,95	2,79
Mléko, sýry, vejce	20,95	20,66
Oleje a tuky	4,67	4,73
Ovoce	7,10	6,65
Zelenina, brambory	6,50	8,54
Cukr, marmeláda, med, čokoláda, cukrovinky	7,02	7,51
Potravinářské výrobky a přípravky	6,11	3,85
Nealkoholické nápoje	11,00	10,00

Zdroj: ČSÚ⁶⁷

Vydání zaměstnaneckých domácností na potraviny v průměru na osobu na rok vzrostlo v nominálních hodnotách ze 17 105 Kč v roce 2001 na 21 524 Kč v roce 2011. Z hlediska struktury však nedochází k velkým změnám. Poměr potravin a nealkoholických nápojů se mezi prvním a posledním rokem sledovaného období změnil o procento ve prospěch potravin v roce 2011 (z 89 % na 90 %).

Ve skupině vydání domácností na potraviny došlo ke dvěma změnám ve struktuře, která výrazněji přesáhla hranici jedno procento a ke třem, která oscilovala kolem hodnoty jednoho procenta. Výraznější změny proběhly ve změně struktury skupiny vydání na zeleninu, brambory a ve skupině potravinářské výrobky a přípravky. Změny, které se pohybovaly kolem hodnoty jednoho procenta, se udály ve struktuře pekárenských výrobků, obilovin, poté ve skupině masných výrobků a nakonec ve vydáních na ovoce. V rámci těchto pěti skupin vydání lze dedukovat závěr, že vydání na pekárenské výrobky, obilniny (z 17 % na 19 %) a zeleninu, brambory (z 6,5 % na 8,5 %) vzrostla v rámci struktury na úkor vydání na maso (z 27 % na 26 %), ovoce (ze 7,1 % na 6,6 %) a potravinových výrobků a přípravků (z 6 % na 4 %). Cena brambor za kilo vzrostla ve vybraném období z 9,12 Kč v roce 2001 na 9,18 Kč v roce 2011. Zato úhrnná cena za pečivo, chléb, pšeničnou mouku, těstoviny a rýži vzrostla z 95,13 Kč/kg v roce 2001 na 150,76 Kč/kg v roce 2011 a ceny masa a masných výrobků ze 725,09 Kč/kg v roce 2001 na 776,71 Kč/kg v roce 2011.⁶⁸

⁶⁷ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika od roku 1989 v číslech*. [online] Praha: Český statistický úřad, 2013, Aktualizace: 10.4.2013, [cit. 2013-05-13]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989>

⁶⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika od roku 1989 v číslech*, ref. 67

Tabulka 14: Struktura spotřebního vydání na bydlení

Roky	2001	2011
4. Bydlení	100	100
Nájemné z bytu	19,47	26,53
Běžná údržba a drobné opravy bytu	19,10	11,17
Dodávka vody a jiné služby	27,49	10,38
Elektrická a tepelná energie, plyn, paliva	33,94	51,92

Zdroj: ČSÚ⁶⁹

Skupina vydání na bydlení se během sledovaného období stala dominantní položkou celkového spotřebního vydání domácností. Struktura podskupiny vydání na bydlení se značně proměnila. Největší náklady však přinášejí domácnostem zaměstnanců stabilně energie. Nejvýrazněji vzrostl poměr vydání na elektrickou a tepelnou energii, plyn a paliva (z 34 % na 52 %) a poté na nájemné (z 19,5 % na 26,5 %). Zaměstnanecké domácnosti regulují zvýšené ceny sníženou spotřebou vody a omezení rekonstrukcí bytu.

Je však důležité poznamenat, že v roce 2001 bylo v nájmu 29 % zaměstnaneckých domácností, 33 % žilo v rodinném domě a ostatní měly byt či dům v nějaké formě vlastnictví. Naproti tomu v roce 2011 bylo 19 % nájemních domácností a 33 % vlastnila dům.⁷⁰

3.3.2 Vývoj indexů spotřebitelských cen

Index spotřebitelských cen vzrostl úhrnně za celé sledované období o 23,5 procentních bodů. Do roku 2005 vzrostly ceny o 6,3 % a od roku 2005 ještě o 17,1 %. Tabulka číslo 15 ukazuje, jak se měnily indexy spotřebitelských cen oproti roku 2005.

⁶⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika od roku 1989 v číslech*, ref. 67

⁷⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistika rodinných příjmů*, ref. 57

Tabulka 15: Indexy spotřebitelských cen dle struktury vydání

Roky	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1.Potraviny a nealko nápoje	101,1	99,1	97,0	100,3	100,0	100,9	105,6	114,2	109,7	111,3	116,4
2.Alkoholické nápoje, tabák	93,1	94,9	95,8	98,6	100,0	101,1	111,5	122,5	130,4	136,5	140,7
3.Odívání a obuv	118,8	115,7	110,0	105,5	100,0	94,0	93,3	92,3	89,9	87,6	85,6
4.Bydlení, voda, energie, paliva	85,8	91,0	92,8	96,0	100,0	106,3	109,9	121,2	129,9	132,2	135,8
5.Bytové vybavení a opravy	105,8	105,7	104,1	102,0	100,0	98,7	98,6	99,0	98,4	97,9	96,5
6.Zdraví	82,8	86,7	90,2	93,0	100,0	104,8	108,6	142,8	138,1	145,3	149,5
7.Doprava	98,2	96,3	96,4	98,6	100,0	101,6	102,0	104,4	98,3	100,9	103,7
8.Pošty a telekomunikace	81,4	84,0	82,3	92,9	100,0	106,8	106,8	103,9	99,1	97,1	96,2
9.Rekreace a kultura	95,7	97,6	97,3	98,3	100,0	101,5	101,5	102,3	101,4	100,4	98,5
10.Vzdělávání	89,4	92,6	95,3	97,7	100,0	103,5	106,0	108,9	111,8	113,6	116,1
11.Stravování a ubytování	85,7	88,7	90,3	95,6	100,0	102,6	105,5	113,0	115,5	118,4	120,2
12.Ostatní zboží a služby	88,9	92,4	95,0	99,0	100,0	101,9	104,0	108,9	111,0	112,2	113,2
Úhrn	93,6	95,4	95,5	98,1	100,0	102,5	105,4	112,1	113,3	114,9	117,1

Zdroj: ČSÚ⁷¹

Oproti roku 2005 vzrostl nejvíce index spotřebitelských cen zboží a služeb vydaných na zdraví (o 49,5 %). CPI zdraví měl v roce 2001 hodnotu 82,8 % roku 2005 a celkově se tedy zvětšil až dvakrát. Další razantní nárůst indexu oproti roku 2005 zaznamenala vydání na alkoholické nápoje a tabák (o 40,7%) a vydání na bydlení, energie, vodu a paliva (o 35,8 %). Největší pokles vzhledem k roku 2005 zaznamenal index spotřebitelských cen odívání a obuvi (o 14,4 %). Také poklesly ceny pošty a telekomunikací (3,8 %); bytového vybavení a oprav (3,5 %); a rekreací a kultury (1,5 %)

V rámci sledovaného období byla třikrát upravena výše daně z přidané hodnoty. Poprvé se změna projevila v roce 2004, kdy se zvýšila daň z 5 na 19 % u řady služeb a snížila se sazba z 22 na 19 % u většiny ne-potravinářského zboží a veřejných telekomunikačních služeb. Zvýšení sazeb se projevilo na cenách stravovacích a osobních služeb. Snížení se promítlo u cen elektřiny, zemního plynu a veřejných telekomunikačních služeb.

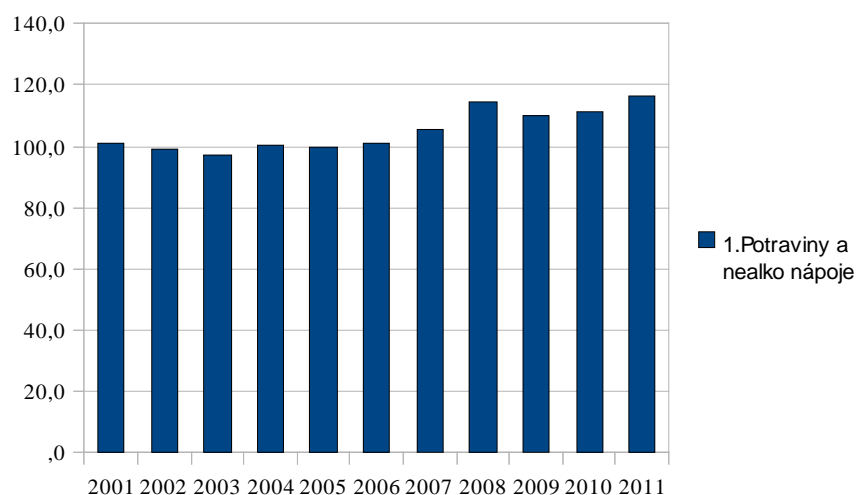
Výrazný růst cen vydání na zdraví, který se projevil v roce 2008, způsobily zavedené poplatky a růst cen DPH z 5 na 9 %. ⁷² Tento růst DPH se také projevil ve vydání na potraviny a nealkoholické nápoje, dopravu, veřejné stravování a ubytování a na ostatní zboží a služby.

⁷¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika od roku 1989 v číslech*, ref. 67

⁷² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vývoj cen, příjmů a spotřebních vydání domácností v letech 2000 až 2008* [online] Praha: Český statistický úřad, 2013, Aktualizace: 10.2.2010, [cit. 2013-05-13]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/1155-09>>

Na změnu cen v roce 2010 měl vliv pokles spotřebitelské poptávky a zvýšení DPH z 19 % na 20 % a zvýšení snížené daně z 9 % na 20 %.

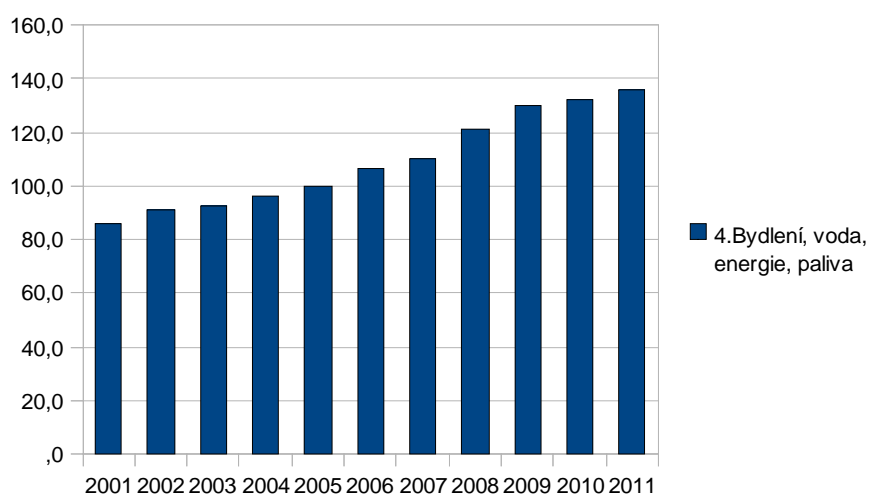
Graf 3: Vývoj indexů spotřebitelských cen potravin a nealkoholických nápojů

Zdroj: Tab. č. 15

Index spotřebitelských cen na potraviny vzrostl oproti roku 2005 nejvíce v roce 2008 a 2011. Na změny měla vliv zvýšená sazba DPH. Celkově se index spotřebitelských cen na potraviny a nealkoholické nápoje zvýšil od roku 2001 o necelou pětinu.

Graf 4: Vývoj indexů spotřebitelských cen bydlení

Zdroj: Tab. č. 15

Index spotřebitelských cen na bydlení vzrostl během sledovaného období až o třetinu. Nejvíce vzrostly ceny nájemného, což bylo způsobeno zvýšením cen regulovaného nájemného a pak ceny energií, které reguluje Energetický regulační úřad.

3.3.3 Vybavenost domácností

Mezi výdaje domácností zaměstnanců patří nepochybně jejich vybavenost, která v rámci sledovaného období prodělala velké změny. Vybavenost domácností se skládá zejména z elektronických spotřebičů, ale nechybí ani taková položka jako je rekreační objekt, což je v české společnosti fenomén.

Tabulka 16: Vybavenost domácností na 100 domácností

Roky	2001	2011
Chladnička	48,7	105,1
Mraznička	46,7	103,0
Automatická pračka	93,8	100,0
Myčka nádobí	8,8	36,0
Mikrovlnná trouba	57,9	87,5
Osobní počítač	31,9	110,5
Telefon mobilní	94,9	228,9
Jízdní kolo	189,7	182,5
Osobní automobil	72,1	86,3
Rekreační objekt	12,1	8,7

Zdroj: ČSÚ⁷³

Tabulka číslo 16 odhaluje velké změny ve vybavenosti domácností v rámci sledovaného období. Domácnosti ve většině případů rozšířily vlastnictví určitých produktů. Nejvýraznější růst proběhl u vlastnictví mobilního telefonu, kterých se vyskytovalo v 94,9 domácností ze sta v roce 2001, a v roce 2011 vzrostly na 228,9 výskytů u 100 domácností. Mobilní telefon je nezpochybnitelnou součástí každé domácnosti. Druhou nejvýraznější položkou je osobní počítač, jenž se vyskytoval ve 31,9 případech ze sta v roce 2001, ale v roce 2011 již u 110,5 domácností.

Zajímavý nárůst četnosti byl také zaznamenána u vlastnictví chladničky a mrazničky, které se vyskytovaly ve 48,7 a 46,7 případech ze 100 domácností v roce 2001, ale v roce 2011 to bylo již ve 105,1 a 103 případech ze sta.

Z hlediska životního stylu je zajímavé, že poklesl výskyt vlastnictví jízdního kola a rekreačního objektu. Tento poznatek by byl jistě zajímavější pro další výzkumy.

⁷³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Statistika rodinných účtů*, ref. 57

3.4 Rozpočet domácností

Příjmy a výdaje domácností lze porovnat několika způsoby. V první fázi je důležité stanovit, s jakými příjmy a výdaji bude pracováno, aby byly vůbec porovnatelné. Dále budeme porovnávat reálné příjmy a čistá vydání domácností. Mezi příjmy a vydání domácností patří bezpochyby bilanční položky vybraných úspor a vkladů a saldo přijatých půjček a splacených úvěrů. Tyto bilanční položky nejsou započítány ve výkazech Českého statistického úřadu, a proto jejich vývoj není hodnocen v rámci příjmů a vydání. Všechna data v této kapitole pochází z šetření Statistika rodinných účtů.

Tabulka 17: Příjmy, vydání a bilanční položky domácností

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
NP	114 853	117 791	125 157	131 352	139 907	152 430	164 748	177 063	181 713	185 077	183 313
RP	109 455	115 671	125 032	127 674	137 249	148 619	160 135	165 908	179 896	182 301	179 830
ČV	85 605	88 085	93 050	95 584	100 949	112 691	127 432	127 541	133 730	134 224	136 474
HV	92 101	93 700	114 909	118 878	127 145	140 014	156 473	156 921	161 995	162 838	165 010
Vybrané úspory - Vklady	-6 314	-7 025	-7 672	-9 972	-12 316	-12 490	-12 242	-17 578	-17 785	-18 418	-15 124
Přijaté půjčky - Splacené úvěry	-1 262	-761	-551	-163	277	775	4 710	-1 670	-1 589	-3 262	-2 851

Zdroj: ČSÚ⁷⁴, vlastní výpočty

Tabulka číslo 17 ukazuje částky nominálních a reálných hrubých příjmů; hrubých vydání; bilanční položky zaměstnaneckých domácností. Nominální i reálné příjmy přesahují ve vybraném období nominální hrubá vydání. Reálné příjmy jsou však hodnotově bližší k hrubému vydání. Tempo růstu nominálních hrubých příjmů (59,6 %) a tempo reálných hrubých příjmů (64,3 %) bylo podstatně nižší, než tempo růstu hrubých vydání (79,2 %).

Saldo vybraných úspor a vkladů během sledovaného období klesalo v záporných hodnotách. Znamená to, že domácnosti vytvářely více úspor, než jich vybíraly. Mezi roky 2010 a 2011 došlo ke snížení tohoto rozdílu o šestinu salda roku 2010 (3 294 Kč).

Saldo přijatých půjček a splacených úvěrů se také pohybuje v záporných

⁷⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Statistika rodinných účtů*, ref. 57

hodnotách kromě let 2005-2007. V roce 2007 měly domácnosti nejvíce splacených úvěrů na úkor přijatých půjček (rozdíl 4 710 Kč). Od roku 2008 však domácnosti přijímaly více půjček a tento stav dosáhl maxima v roce 2010 (rozdíl 3 262 Kč). Následující rok 2011 však zaznamenal pokles tohoto trendu (rozdíl 2 851).

V roce 2003 prudce vzrostla hrubá vydání domácností oproti předchozímu roku (22,6 %), ale nominální příjmy (6 %) a reálné příjmy (8 %) vzrostly méně. V roce 2003 se prohloubilo saldo vkladů a vybraných úspor z hodnoty -7 025 Kč v roce 2002 na -7 672 Kč v roce 2003. Saldo přijatých půjček a splacených úvěrů se snížilo z hodnoty -761 Kč v roce 2002 na -551 Kč v roce 2003 a to znamená, že v roce 2003 domácnosti vynakládaly více peněz na splacení úvěrů než přijímaly půjček.

V letech 2005 až 2007 bylo kladné saldo přijatých půjček a splacených úvěrů. Lidé se tedy více zadlužovali, než spláceli. V tomto období rostly nominální i reálné příjmy v řádech 7 až 8 % a hrubá vydání rostla meziročně o 6 % v roce 2005 a o 11 % v roce 2011. Zároveň se v těchto třech letech zvýšil rozdíl úspor oproti vybraným vkladům v hodnotě přesahující 12 000. Domácnosti tedy tvořily výrazně více úspor.

Období hospodářské recese se projevilo na nízkém tempu růstu hrubých vydání domácností a zvýšením úspor oproti vybraným vkladům. Saldo přijatých půjček a zaplacených úvěrů se opět dostalo do záporných hodnot.

V roce 2011 poklesla míra příjmů a tempo růstu vydání bylo nízké. Saldo vybraných úspor a vkladů se snížilo i saldo přijatých půjček a splacených úvěrů.

3.4.1 Celkové příjmy a vydání domácností

Tabulka číslo 18 porovnává čisté nominální příjmy a čistá vydání domácností. Jejich meziroční rozdíl je zachycen indexem příjmů a vydání.

Tabulka 18: Čisté příjmy a čistá vydání domácností na osobu/rok v Kč

Roky	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Čistá vydání	85 605	88 085	93 050	95 584	100 949	112 691	127 432	127 541	133 730	134 224	136 474
Čisté příjmy	89 188	94 414	101 570	103 278	111 144	121 979	131 908	138 378	151 913	154 116	151 835
Rozdíl	3 583	6 329	8 520	7 694	10 195	9 288	4 476	10 837	18 183	19 892	15 361
Index rozdílu	100	177	135	90	133	91	48	242	168	109	77

Zdroj: ČSÚ⁷⁵, vlastní výpočty

⁷⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Statistika rodinných účtů*, ref. 57

Meziroční rozdíl čistých nominálních příjmů a vydání se ve sledovaném období značně proměňoval. Největšího meziročního nárůstu rozdílu mezi příjmy a vydáními domácností bylo dosaženo v roce 2008 (10 837 oproti 4 476 v roce 2007). V tomto roce domácnosti užívaly přebytek příjmů nad vydáními zejména na úspory.

Nejmenšího indexu meziročního rozdílu dosáhly domácnosti v roce 2007 (4 476 oproti 9 288), kdy domácnosti přijímaly více půjček, než splácely úvěrů. V roce 2011 index meziročního rozdílu opět poklesl (z 19 892 na 15 361).

3.4.2 Příjmy a výdaje domácností dle kvintilů

Příjmy a vydání domácností se liší dle kvintilů. Tabulka číslo 19 srovnává nejvyšší a nejnižší kvintil příjmových domácností v roce 2003 a v roce 2011. Data za rok 2001 nebyla rozčleněna dle kvintilů, a proto byla k porovnání využita data za nejnižší rozčleněný rok 2003.

Tabulka 19: Příjmy a vydání dle kvintilů na osobu/rok v Kč

Roky	2003		2011	
Kvintily	1.kvintil	5.kvintil	1.kvintil	5.kvintil
Hrubé příjmy	69 946	238 174	97 702	371 129
Hrubá vydání	67 410	216 888	88 995	331 707
Čisté příjmy	59 849	186 555	88 368	304 874
Čistá vydání	57 313	165 269	79 661	265 453

Zdroj: ČSÚ⁷⁶

Poměr rozdílů čistých i hrubých příjmů a vydání mezi kvintily se od roku 2003 do roku 2011 zvýšilo v řádech desítek procent. Příjmy i vydání 5. kvintilu jsou několikanásobně vyšší než příjmy a vydání prvního kvintilu v rozmezí o 200 až 280 %. Nejvíce se zvýšil rozdíl mezi vydáními. Nejvíce vzrostl poměr mezi hrubými vydáními prvního a posledního kvintilu. Poslední kvintil tvořil v roce 2003 322 % toho prvního a v roce 2011 již 373 %. Čistá vydání posledního kvintilu vzrostla z 288 % prvního kvintilu v roce 2003 na 333 % v roce 2011. Příjmy vzrostly o 33 až 39 % prvního kvintilu. Rozdíl mezi příjmy a vydáními domácností prvního a posledního kvintilu se

⁷⁶ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Statistika rodinných účtů*, ref. 57

tedy prohloubil.

Hrubá vydání domácností prvního nejnižšího kvintilu tvořilo 96,4 % hrubých příjmů v roce 2003, ale v roce 2011 se tento poměr snížil na 91 %. Poměr u čistých hodnot je pouze o 1 % nižší. Poměr obou příjmů a vydání u nejvyššího kvintilu se příliš nezměnil a pohybuje se v hodnotách kolem 90 %.

4. ZÁVĚR

Cílem práce „Ekonomika domácností“ bylo zanalyzovat hospodaření zaměstnaneckých domácností v České republice během let 2001 až 2011. Před samotnou analýzou byly vymezeny pojmy, s nimiž je pracováno.

Nejdříve byl vymezen pojem domácnost, který byl charakterizován z hlediska sociologie, statistiky a ekonomie. Domácnost byla specifikována jako hospodařící, fyzicky vymezená jednotka, která získává důchody od firem a sociální příjmy od státu. Zároveň utrácí své příjmy za spotřební zboží a služby, jenž patří firmám a platí daně státu. Příjem domácností je uváděn v nominálních a reálných hodnotách, kde nominální hodnoty jsou uváděny v běžných cenách pro daný rok a reálné příjmy jsou upraveny indexem spotřebitelských cen. Vydání domácností se rozděluje na klasifikovaná jako spotřební a vydání neklasifikovaná jako spotřební. Spotřební vydání tvoří většinu celkových vydání (90 %) a jsou dále klasifikována na 12 tříd dle účelu. Rozpočet domácností byl rozdělen dle tří možností, které se vyskytují v závislosti na vzájemném vztahu příjmů a výdajů. Také byly vysvětleny dva nejčastější druhy úvěrů, a to hypoteční a spotřebitelský.

Analytická část popsala v první řadě data, která pocházejí z šetření Českého statistického úřadu, a s nimi je dále pracováno. Vlastní analýza se nejprve zaměřila na vývoj hrubého domácího produktu a hrubého národního disponibilního důchodu v nominálních hodnotách. Bylo zjištěno, že oba ukazatelé klesly v roce 2009 oproti roku 2008, což bylo období počínající hospodářské recese. Hrubý národní disponibilní důchod dokonce meziročně poklesl i následujícím rokem a stejný vývoj následoval čistý národní disponibilní důchod. V posledním sledovaném roce meziročně mírně vzrostl ukazatel hrubého domácího produktu, hrubého disponibilního důchodu i čistého disponibilního důchodu. Čistý disponibilní důchod domácností, který tvoří zpravidla dvě třetiny čistého národního disponibilního důchodu, roste v nominálních hodnotách po celé sledované období, ale v roce 2011 klesá. Společně s čistým disponibilním důchodem domácností klesají i výdaje na konečnou spotřebu a výdaje na čisté úspory. Čisté úspory však klesají již v roce 2010.

Příjmy domácností byly v první fázi zhodnoceny z hlediska struktury a bylo zjištěno, že největší podíl na příjmech mají příjmy ze závislé činnosti, pak sociální příjmy, ostatní příjmy a nakonec příjmy z podnikání. Nominální hodnoty příjmů ze závislé činnosti a sociální příjmy zaznamenaly pokles v roce 2011. Naopak ostatní

příjmy a příjmy z podnikání v roce 2011 zvýšily svůj podíl na struktuře. Příjmy ze závislé činnosti však tvoří 80 % celkových příjmů, a proto byly blíže analyzovány. Průměr mzdy se během sledovaného období zvýšil o 36 % a medián mzdy o 35 %. Dále bylo zjištěno, že do roku 2009 rostly rychleji příjmy třetího kvartilu a devátého decilu než příjmy nejnižších kvantilů. V roce 2009 se však tato situace otočila a příjmy 1. decilu a prvního kvartilu rostly rychleji.

Nominální příjmy převyšují ve sledovaném období reálné příjmy, jelikož inflace je vyšší než nula. Nominální příjmy vzrostly během sledovaného období rychleji (60 %) než reálné (51 %). Indexy reálných příjmů převyšují indexy nominálních v letech 2002, 2003 a 2009. V těchto letech tedy roste koupěschopnost domácností.

Příjmová nerovnost byla změřena pomocí Giniho koeficientu a Indexu Robina Hooda. Pomocí Giniho koeficientu bylo zjištěno, že diferenciaci mezd se snižovala během let 2004 až 2010 a v roce 2011 vzrostla na hodnotu roku 2007. Zvýšená příjmová diferenciaci byla způsobena nárůstem počtu příjemců v prvním (do 12 000 Kč/měsíc) a třetím decilu (od 16 001-18 000 Kč/měsíc). Příjmová diferenciaci u žen byla vyšší než u mužů. Giniho koeficient u obou pohlaví dosáhl zvýšení v roce 2011, ale u každého došlo ke změnám v jiných příjmových decilech. Vzrostl počet příjemců 1. a 2. decilu (do 16 001 Kč/měsíc) u zástupců mužského pohlaví. Stejně jako u mužů došlo k růstu počtu příjemkyň v prvním decilu, ale i 8. a 9. Úhrnně tedy vzrostl počet příjemců (mužů) nižších příjmů, ale vzrostl počet příjemkyň vyšších příjmů. Index Robina Hooda měl nejvyšší hodnotu v roce 2011 a ukázal, že k rovnější distribuci příjmů by došlo, kdyby se rozdělilo 14,63 % od vyšších příjmových skupin k těm nižším. Hypotéza o snižující se příjmové nerovnosti je tedy zamítnuta, jelikož poslední sledovaný rok 2011 došlo k jejímu zvýšení, ačkoliv do roku 2010 klesala.

Celková čistá vydání zaměstnaneckých domácností ve sledovaném období soustavně rostla a stejně tak i nespotební vydání. Spotřební vydání rostla stabilně do roku 2010, ale v roce 2011 poklesla. Nejvíce spotřebního vydání domácností bylo utraceno za potraviny a bydlení. Podíl potravin na struktuře čistých vydání se snížil a vzrostl poměr vydání na bydlení. Od roku 2009 vynakládají domácnosti více peněz na bydlení než na potraviny. Tím se potvrzuje hypotéza o rostoucí životní úrovni zaměstnaneckých domácností, jelikož se strukturou nejvyšších dvou vydání přiblížila vyspělým evropským zemím.

Ve skupině vydání na potraviny vzrostly výrazně ceny potravin za kg u pečiva a obilnin (o 50 % původní částky v roce 2001) a potravinářských výrobků a přípravků.

Méně výrazně ceny zeleniny a brambor a masa. Zvýšené vydání na bydlení proběhlo z hlediska struktury zejména ve vydání na energie a nájemné. Domácnosti omezovaly spotřebu vody a rekonstrukce.

Index spotřebitelských cen vzrostl během sledovaného období o 23,5 %. Největší nárůst ve skupině spotřebních vydání proběhl ve skupině vydání na zdraví (49,5 %), který způsobilo zvýšení DPH a zavedené zdravotnické poplatky. Druhý největší nárůst indexu spotřebitelských cen byl u alkoholických nápojů a tabáku (40,7 %), které bylo zapříčiněno speciálními sazbami DPH na toto spotřební zboží. Velký nárůst cen na bydlení a energie (35,8 %) způsobily jak zvýšené sazby DPH, tak zvýšené ceny energetického regulačního úřadu. Nejvíce poklesly ceny na odívání a obuv (14,4 %), které soustavně klesaly celé vymezené období. Dále klesly také ceny telekomunikací, bytových oprav a rekreace a kultury.

Spotřebitelské ceny na potraviny se pohybovaly v poměrně stabilní hladině, pouze v roce 2008 a 2011 došlo k výraznějšímu růstu cen. Naproti tomu vydání na bydlení rostlo rok od roku po celé sledované období.

Změny ve vybavenosti domácností zapříčinil zejména technický vývoj. Domácnosti navýšily počet mobilních telefonů a osobních počítačů. Poklesl počet vlastněných jízdních kol a rekreačních objektů.

Ve vymezeném období převyšovaly nominální i reálné příjmy hrubá vydání. Tempa růstu se ale lišila, a zatímco reálné příjmy vzrostly za sledované období o 179 % částky roku 2011, tak reálné příjmy se zvýšily o 164 % částky roku 2001. Tím se potvrdila hypotéza, že hrubá vydání zaměstnaneckých domácností rostou rychleji než reálné příjmy. Český statistický úřad však nezapočítává do příjmů a vydání ani půjčky ani úspory. V roce 2003 přijaly domácnosti více půjček, než splatily úvěrů. V letech 2005 až 2007 bylo kladné saldo přijatých půjček a splacených úvěrů, a domácnosti se v té době tedy více zadlužovaly. Ve stejném období rostly výrazněji příjmy i vydání domácností. V období let 2005 až 2011 domácnosti rostlo saldo vybraných úspor a vkladů, což znamená větší tvorbu úspor. Toto saldo v roce 2011 mírně klesá. V roce 2010 byl významný rozdíl mezi příjmy a vydáními oproti roku 2007 a lidé v této době nejvíce spořili.

Poměr čistých i hrubých příjmů a vydání se u nejvyššího kvintilu (5.) mírně snížil z roku 2003 na rok 2011 (o 1 %). Poměr příjmů a vydání u nejnižšího kvintilu se snížil výrazněji. Zatímco čistá i hrubá vydání zaměstnaneckých domácností nejnižšího

kvintilu byla v roce 2003 až 96% podílem příjmů, tak v roce 2011 se tento poměr snížil na 91 %, a přiblížil se tak poměrově k domácnostem nejvyššího kvintilu. Tuto změnu způsobila zvýšená míra úspor domácností.

To potvrzuje i porovnání příjmů a vydání mezi kvintily. Zatímco rozdíl mezi příjmy prvního a pátého kvintilu se zvýšil mezi lety 2003 a 2011 o 40 % mezi hrubými příjmy a o 33 % mezi čistými, tak rozdíl mezi hrubými vydáními se zvýšila o 50 % a mezi čistými o 45 %.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Výše životního minima v Kč/ měsíc	15
Tabulka 2: Hrubý domácí produkt a hrubý národní disponibilní důchod v mil. Kč	25
Tabulka 3: Čistý disponibilní důchod v mil. Kč	26
Tabulka 4: Struktura příjmů domácností v Kč na osobu/rok	28
Tabulka 5: Hrubé nominální mzdy zaměstnanců v Kč/měsíc	30
Tabulka 6: Index nominální a reálné mzdy	31
Tabulka 7: Giniho koeficient celkově za období 2003-2011	33
Tabulka 8: Giniho koeficient příjmů mužů za období 2003-2011	34
Tabulka 9: Giniho koeficient příjmů žen za období 2003-2011	35
Tabulka 10: Index Robina Hooda dle příjmů zaměstnaneckých domácností	36
Tabulka 11: Čistá vydání domácností dle charakteristiky účelu v Kč/průměr na os.	36
Tabulka 12: Struktura spotřebního vydání domácností v %	38
Tabulka 13: Struktura spotřebního vydání na potraviny	39
Tabulka 14: Struktura spotřebního vydání na bydlení	40
Tabulka 15: Indexy spotřebitelských cen dle struktury vydání	41
Tabulka 16: Vybavenost domácností na 100 domácností	43
Tabulka 17: Příjmy, vydání a bilanční položky domácností	44
Tabulka 18: Čisté příjmy a čistá vydání domácností na osobu/rok v Kč	45
Tabulka 19: Příjmy a vydání dle kvintilů na osobu/rok v Kč	46

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Srovnání indexů reálných, nominálních a bazických reálných příjmů	32
Graf 2: Lorenzova křivka nerovnosti příjmů v roce 2011	34
Graf 3: Vývoj indexů spotřebitelských cen potravin a nealkoholických nápojů	42
Graf 4: Vývoj indexů spotřebitelských cen bydlení	42

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Základní výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Zaměstnaní podle postavení v zaměstnání a podle velikostních skupin obcí a krajů. [online] Praha: Český statistický úřad, 2012, Aktualizace 31.12.2012, [cit. 2013-05-15]. Dostupné z:
<[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D70024DB9E/\\$File/ZVCR009.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D70024DB9E/$File/ZVCR009.pdf)>
2. MUSILOVÁ, Hana. PETRUSEK, Miloslav. VODÁKOVÁ, Alena. a kol. *Velký sociologický slovník*, Praha: Karolinum, 1996, str. 218, (1.svazek) ISBN 80-7184-164-1
5. GIOVANNINI, Enrico. *Ekonomická statistika srozumitelně z pohledu OECD*, Praha: Wolters Kluwer, 2010, 206 s., ISBN 978-80-7357-536-6
6. VLČEK, Josef. a kol. *Ekonomie a ekonomika*, Praha: ASPI, 2005, Vydání 3, ISBN 80-7357-103-X
7. MACÁKOVÁ, Libuše. (a kol.) *Mikroekonomie, základní kurs*, Slaný: Melandrium, 2007, Vydání 10, ISBN 978-80-86175-56-0
9. *Slabikář finanční gramotnosti*, Praha: COFET, 2009, ISBN 80-254-4207-4, s. 336
10. HRONOVÁ, Stanislava. HINDLS, Richard. *Ekonomické chování v sektoru domácností v ČR- spotřeba a zadluženost*. Statistika. [online]. 2008, č.3 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <<http://panda.hyperlink.cz/cestapdf/pdf08c3/hronova.pdf>>
11. MÁLEK, Petr., OŠKRDALOVÁ, Gabriela., VALOUCH, Petr. *Osobní finance*, Brno: Masarykova univerzita, 2010, 203 s., ISBN 978-80-210-5157-7
12. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Inflace, míra inflace-Metodika*. [online] Praha: Český statistický úřad, 2013, Aktualizace: 16.4.2013, [cit. 2013-05-15]. Dostupné z:
<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace>

13. *Příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků*. Měšec.cz. [online] ©1998-2013 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <<http://www.mesec.cz/dane/dan-z-prijmu/pruvodce/prijmy-ze-zavisle-cinnosti-a-funkcnich-pozitku/>>
14. *Příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky*. Zakony.kurzy.cz. [online] ©2000-2013 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <<http://zakony.kurzy.cz/586-1992-zakon-o-danich-z-prijmu/paragraf-6/>>
18. *Příjmy a výdaje z podnikání a jiné SVČ*. Měšec.cz. [online] ©1998-2013 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <<http://www.mesec.cz/dane/dan-z-prijmu/pruvodce/prijmy-a-vydaje-z-podnikani-a-jine-svc/>>
19. MINISTERSTVO FINANČÍ. Vliv daní a dávek na pracovní úsilí v ČR. Mfcr.cz [online] [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Studie_Dane_a_davky_200502_pdf.pdf>
20. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Životní a existenční minimum*. Mpsv.cz [online] Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013, Aktualizace 4.1.213, [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/11852>>
21. EKONOMICKO PRÁVNÍ INFORMAČNÍ SYSTÉM. *Životní a existenční minimum*. Epis.cz [online] Praha: EPIS, ©2012, [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <<http://www.epis.cz/zivotni-a-existencni-minimum>>
22. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Životní a existenční minimum*. Mpsv.cz [online] Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013, Aktualizace 4.1.213, [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/11852>>
23. MAREŠ, Petr. *Sociologie nerovnosti a chudoby*, Praha: Sociologické nakladatelství, 1999., ISBN 80-85850-61-3
24. VEBLEN, Thorstein. *Teorie zahálčivé třídy*, Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, ISBN 80-85850-71-0

25. VEČERNÍK, Jiří. *Občan a tržní ekonomika*, Praha: Lidové noviny, 1998, ISBN 80-7106-235-9
28. MACEK, Jan. FISCHER, Jakub. POTUČKOVÁ, Čestmíra. ŠEDIVÁ, Blanka. *Ekonomická a sociální statistika*, Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2008, Vydání 1, 242 s., ISBN 978-80-7043-642-4
34. HRONOVÁ, Stanislava. HINDLS, Richard. *Národní účetnictví*, Praha: C. H. Beck, 2000, Vydání 1, 258 s., ISBN 80-7179-235-7
35. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Statistika rodinných účtů. Metodické vysvětlivky. [online] Praha: Český statistický úřad, 2012, Aktualizace 3.8.2012, [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/13001FFAA2/\\$File/300112m.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/13001FFAA2/$File/300112m.pdf)
36. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Výdaje a spotřeba českých domácností. [online] Praha: Český statistický úřad, 2011, [cit. 2013-05-15]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vydaje_a_spotreba_ceskych_domacnosti/\\$File/74296921.pdf](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/vydaje_a_spotreba_ceskych_domacnosti/$File/74296921.pdf)
37. SDRUŽENÍ AGENTUR PRO VÝZKUM TRHU A VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ, Zkušenosti s kvalitou a nákupem potravin. Simar.cz. [online] ©2013 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://simar.cz/clanky/zkusenosti-s-kvalitou-a-nakupem-potravin.html>
38. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Bohatství českých domácností v roce 2011 vzrostlo o 168 miliard Kč. [online] Praha: Český statistický úřad, 2013, Aktualizace 28.1.2013, [cit. 2013-05-15]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/bohatstvi_ceskych_domacnosti_v_roce_2011_vzrostlo_o_168_miliard_korun_20130124
39. HUBINKOVÁ, Zuzana. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*, Praha: Grada, 2008, Vydání 1, 280 s., ISBN 978-80-247-1593-3

41. SOJKA, Milan. KADERÁBKOVÁ, Božena. *Stručné dějiny ekonomických teorií*, Praha: Eupress, 2004, ISBN 80-86754-15-4
42. HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení*, Praha: C. H. Beck, 2001, Vydání 2, 544 s., ISBN 80-7179-631-X
43. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Struktura vydání se změnila, náklady na bydlení na 1. místě*. [online] Praha: Český statistický úřad, 2012, [cit. 2013-05-15]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/140025BFD2/\\$File/1804120615_16.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/140025BFD2/$File/1804120615_16.pdf)>
45. STŘEDISKO EMPIRICKÝCH VÝZKUMŮ, Finanční zajištění domácností a obavy z ekonomického vývoje celkově bez větších změn. Stem.cz. [online] © 2013 [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <<http://www.stem.cz/clanek/2686>>
46. *Co to je hypoteční úvěr?*. Finance.cz. [online] [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <<http://www.finance.cz/bydleni/hypoteky/abeceda-hypotek/definice/>>
51. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Struktura mezd zaměstnanců*. [online] Praha: Český statistický úřad, 2012, Aktualizace: 31.5.2012, [cit. 2013-05-15]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/3109-12>>
52. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Národní účty*. [online] Praha: Český statistický úřad, 2013, Aktualizace: 21.5.2013, [cit. 2013-05-23]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hdp_narodni_ucty>
55. ŠIROKÝ, Jan. a kol. *Tvoříme a publikujeme odborné texty: nejen pro ekonomy a manažery*, Brno: Computer Press, 2011, ISBN 978-80-251-3510-5
57. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistika rodinných účtů* [online] Praha: Český statistický úřad, 2013, Aktualizace: 6.6.2012, [cit. 2013-05-13]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/vykazy/vykazy.nsf/i/rodinne_ucty>
67. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika od roku 1989 v číslech*. [online] Praha: Český statistický úřad, 2013, Aktualizace: 10.4.2013, [cit. 2013-05-13].

Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr_od_roku_1989>

72. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vývoj cen, příjmů a spotřebních vydání domácností v letech 2000 až 2008* [online] Praha: Český statistický úřad, 2013, Aktualizace: 10.2.2010, [cit. 2013-05-13]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/1155-09>>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Příjmové skupiny zaměstnanců v letech 2003-2011 pro výpočet celkového Giniho koeficientu

Příloha B - Příjmové skupiny zaměstnanců v letech 2003-2011 pro výpočet Giniho koeficientu mužů

Příloha C - Příjmové skupiny zaměstnanců v letech 2003-2011 pro výpočet Giniho koeficientu žen

Příloha D - Příjmové skupiny domácností v letech 2003-2011 pro výpočet Indexu Robina Hooda

Příloha E - Spotřební vydání domácností v přepočtu na osobu/rok